

СПОРТ

ГалгIайчен спорта Министерствос дакъалабийцар, Россе Хьалхале кьайсача котбаьннараш

16

КЪАХЪБЕГАМ

СалоIача моттигашка, дукхагIа баьцовгIаш, дийнаташ хила деза

15

СЕРДАЛО

WWW.SERDALO.RU

ГIАЛГIАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

№40 (12667)
Арда
бутт,
24 ди, 2024 шу

Газет арадувл 1923-ча шера майтсела бетта 1-ча дийнахьа денз

1973-ча шера «Сердало» газета «Сийлен хьарак» яха орден еннай

ДЕЗА ДЕНОШ

ГалгIайче ГIолла йола УФСБ хьакхелла 32 шу дизар дездир

4

НАЪХА ХЪАШТАШ

Керда маьждиг хьадиьллар Долакоа

5

КЪАМ ДЕБАР

ГалгIайчен нах бибара хьал хIара шера айлуш латт

6

БАЛХА ГОВЗАЛ

Наьсарен Iаьдала болхлошта, Сколковера ишкол яьккха хиларах дипломаш делар

11

МАЪЛ

ГIой-Юрта кашамий керда доазув хьадиьллар

12

www.serdalo.ru | vk.com/gserdalo | @gserdalo | Дзен сердало

Даьй сийле

19-ча бIаьшере гIалгIашта совгIата еннача байракхий лараш хьаделар Магасе

2

ЛерхIам

Тема операцена юкье, вахар хабда мехкахо дагалаьцар ишколе

3

Псковски областе ваха хилар, кагирхой туризма Министерствон кулгалхо

Гаьгенаькъан Мартина

Россе Турпал, советски лётчик хиннача Оздой Ахьмада Мурада леладаьча тIема фецарча кемах йиса хIамаш хьалуча дакъа лоацаш хилар кагирхой политикахи туризмахи йолча Министерствонна кулгалду Малсагананькъан Адам; «Кьона патриот» яхача, кагирхой тIема декхараш такха Юмабеш болча оагIон кулгалхочун гIонча Муружананькъан Мухьмад.

«ТIема ханех йиса хIамаш лехача «Пантера лараш» яхача тоабо чIоагIа кьахьегарах, хи чура кораяьй кемах йиса хIамаш. Малсагананькъан Адама белгалдир, фецарча кемах дисар цIахьоргдола болх боагIача боараме вIаштIехьабоакхаргба ше аьнна», - йоах тхога бенача хоамо. Министерствон кулгалхочо теркалдир, воккха турпал хиннача мехкахоочо леладаь тIема фецара кема кьаманна чIоагIа лоархIам болаш долга.

ГIалгIай мехка кийчлуш ба, халкъа цхьоагIон Ди белгалде

Султигананькъан Йоакъап

ГIалгIайчен шахьарашка, кхаленашка, юрташка, пачахьалкхен, юкьарлон моттигашка кийчо еш ба лайчилла бетта 4-ча дийнахьа халкъа цхьоагIон Денца дувзаденна цIай дезде. Цу тайпара болх дIахьош ба ГIалгIай Республикан Шолжа кхален администраце.

«Лайчилла бетта дийлагIа Ди - халкъа цхьоагIон Ди, цо вIашагIтох дукхача мехкашка дахаш дола халкъаш, культураш; цар барт-цхьоагIо хилар белгал а деш. ЦIай хьатIадоагIаш, кхален юрташка дика дIахьу урамаш кийчдара болх, цо бахархой дог айденна а цIайга кийча а хулийт», - аьлар «Сердало» газетага кхален администраце.

Тайп-тайпарча гIишлош тIа, дозонаш тIа, хьаьшашка моаршал хоатташ дола цIай хилара гойташ дола йоазош, сурташ хьалтехад. Царна юкье да халкъа барт, цхьоагIо, дезал, доттагIал хеста деш дола йоазош.

Цул совгIа, из кхетаче дика дIахьа дагахьа, кхоллама тоабаша ашараш лакха, иллеш даха, халхараш гойта лаьрхIад.

19-ча бIаьшере гIалгIашта совгIата еннача байракхий лараш хьаделар Магасе

Аькхенанькъан Марем

Магасе лаьрхIа йола кхетаче хилар, шин байракха лараш дIалуш: 1841 шера, Наьсаренна тIавена хинна Шамал юхатохарах, Николай I яхача пачахьа енна Георгиевски байракх, Александр II яхача императора ГIалгIай дошлой бIуна 1877-1878 шерашка туркашта духьала тIом барах енна байракх.

Байракхаш лораеш хиннай Терски областа кулгалхочун Атамански зале, бакьда 1917-ча шера, революци яьнначул тIехьагIа, царех бола хоам байна хиннаб. Мехка гIолла

йолча Федеральни Ганза урхаллено, Россе Ганзо хьал а лоацаш, шийна могоар дир цу байракха лараш дахара, уж юхера а ГIалгIайченга хьакхьачар.

Из кхетаче дIахьош, Россе Президента СКФО гIолла волча викала гIончас Надькто Владимира моаршал луш дола каьхат Юдийшар, викала Чайка Юре цIерагIа. Цо белгалдир из гIулакхаца дувзаденна вошал, граждански бехктокхам лакха хилар долга, лерхIам болга.

ГIалгIайчен Кулгалхочо Келаматананькъан Махьмуд-Иаьлас ший аргIагIа белгалдир, цу байракхашка гIолла Россе лакхарча тIема кулгалхоша

гIалгIашта, цар тIема начIала терко лоаттаяр хьагойтилга.

Цул совгIа, белгалдаккха деза, хьалхагIа Федеральни ганза урхаллене из хьагойташ дола каьхаташ хьаденнилга.

«Пачахьа ханашка денз, гIалгIай инаралаш, эсараш, салтий белгалбоалаш хиннаб тIема говзалца, начIалца, деналца.Тешаме а денал долаш а шоаш хилар гIалгIаша гойтар Сийлахь-боккха Даьймехка тIом латгача хана, Афганистане Россе доазув лора деш. Тахан эзараш бIухой дакъа лоацаш ба СВО, цар лораду вай Даьхен доазонаш. Вай масал эца йиш йолаш дукха ба! Баркал ала лов исторически ма-

териалаш вIашагIйохкаш кьахьегаш мел хиннарашта, из йоккха Илман ганз я», - аьлар мехка Кулгалхочо.

Байракхий лараш хьалуш хиннача кхетачене дакъа лоацаш хиннача Федеральни ганза кулгалхочо Михайлик Александра а кьамаьл дир, цо баркал аьлар Келаматананькъан Махьмуд-Иаьланна, цо гIалгIай Iадаташ, исторически дагалоаттам лорабарах.

ТIатоха лов, байракхий лараш даха таро хургьяцар, публициста, архивиста Алмазананькъан Иийсас хьаенна, Надькто Владимира гулььяь материалаш хиннаецаре.

Магасе дIахьоргба НАТО мехкашкара хьадаьхача тIема гIирсий гойтам

Аькхенанькъан Марем

ТIема операци дIахьоча, Россе бIухоша хьабаккхача тIема гIирса гойтам дIахьоргба Магасе. ХьатIабоагIача бетта 2-ча денгара 4-ча денга кхаччалца латтаргба кьаман цхьанкхетара Ден хетабаь из гойтам. Ялх доазон тIа дIахьоргба ший болх гойтамо. Цига хьокха оттаергья 18 тайп-тайпара тIема машин. Царна юкье я «Бредли», «Мардер», CV90, M113, Cougar яха бронетранспортёраш, Roshel, «Варта» яха пхо чакхбоалаш йоаца машинаш, иштта кхьийола хIамаш. ТIема операцен доакьашхошца кьамаьл де, царга моллагIа хаттар дала аьттув хургба бахархой. Цул совгIа, цига йоаржаргья салташа хIама дуа моттиг, шоай лоIаме тIема декхараш кхоачашде баха ловраш хоржаш болх дIахьоргба.

Из боккха гойтам хьабеллача дакъа лоацаш хургва вай Мехкада. Республикан кулгалхочун зарбан болх лелабераша белгалдечох, гойтаме дакъа лоацарашта оатто еш, укх бетта 31-ча

денгара хьатIабоагIача бетта 4-ча денга кхаччалца, машинашта дIакьовларгда Горчхананькъан, Кулиева оала урамаш, Заьзгананькъан И. проспект.

ТIема юкье моастагIашкара

хьаьхача хIамай гойтам лоархIаме гIулакх да тахан. Росси бахархой дог ураотта деш, мехка низ дIахьокхаш, дIахьош болх ба из.

Депутаташа дийцар, СВО доакъашхошта новкъостал дарах

Абхенакъан Марем

ПалгІай Республикан Халкъа Гулламе кхетаче дІайихъар унахцІенон, вахара политикан комитета. Доакъашхой хъежар, бІухошта а цар дезалашта а новкъостал дара дешаш мишта кхоачашду.

«Герга истол» дІахьош, хьалхадабкхар уж хаттараш кхоачашдарах дола дош. «Даьхен лорбой» яхача ганза филиала кулгалхочун гІончас Чаненакъан Іалихана белгалдир, ганзо тайп-тайпара новкъостал лоаттадеш хилар, цу юкъе лорий гІо дар а, вахара оагІув хьаллацар а, молхашца Іалашо яр а, кхы дуккхадар а да.

Къахьегама, хьадеча хІаман, вахар дегІаахара министра гІончас Оздой Беслана ший арІагІа белгалдир, новкъостал дара долча гІулакхашта чубоагІаш 750 дезал хилар. Из хоам даим кердабувлаш ба.

Дика къахьег лаятта декъача дакъ тІа а. Таханарча дийнахьа, лаьрхІача операце доакъашхошта 400 лаятта дІаденнад.

Моттигерча Парламенте новкъостал дехаш дехараш ух, яхаш, дийцар унахцІенон, вахара политикан комитета кулгалхочун гІончас Олиганакъан Бадрудина.

Кхетаче дакъа лоацаш хиннача тІема гІулакх леладараша шоашта бакъахьа хетар хьалхадабкхар, цар новкъостал дерг-

да дІахойодача хана из хьал хьаллацара.

«СВО доакъашхошта, цар дезалашта тха оагІорахъара даим йоккха терко ю, царна лоаттаду лаьрхІа дола вахара хьалаш.

СВО доакъашхой, цар деза-

лий бокъонаш лораяр законах хила дезаш да. Из кхоачашдар вай декхар да», - аьлар цига дакъа лоацаш хиннача Халкъа Гулламе кулгалхочо ТІумхой Мухьмада.

Украинера цхьаькха тутмакх цІавенав вайцига

Курскенакъан ИбрахІим

Ардара бетта 18-ча дийнахьа, российско-украински доазон тІа есарал бига хинна бІухой дІа-юха хувцаш хилар, цу тайпара ший мехка вера ПалгІайчен бІухо, яхаш, дийцар «Сердало» газетага ПалгІай Республикан УПЧ зарбан болх лелабераша.

«Оаха, дика хеташ, хоам бу, вай мехкахо цІаварах!» - аьлар ПалгІайчен сага бокъонех волча викала хоамий-аналитически центре.

ХьалхагІа бІухочун гаргара нах, ПалгІайчен сага бокъонех викал волча баха хилар, из цІавоалавара новкъостал дехаш.

«Из дехар кхоачашде таро хилар Российски Федерацие сага бокъонех йолча Москалькова Татьяна, иштта Россие Герзашцарча Низий Министерствос къахьегарах», - аьлар ПалгІай Республикан сага бокъонех долча дакъа хоамий-аналитически центре.

Шинна оагІорахъара, шоайла дагабувлаш, духа къахьийгачул тІехьагІа, вІаштІехьадаьлар Россие бахархой кхарамэле лораш, юха цІенах тоха.

ХІанз ух сахьате, мукъабьаха российски бІухой Беларуссе доазон тІа ба, царна цига эшаш дола психологически, лорий новкъостал лоаттаду. Кастлуш уж Российски Федерацие хьаболабергба, Герзашцарча Низий Министерствон дарбанчешка.

«Денала никъ Z» яха болам чакхбаьлар

Гаьгенакъан Марина

«Денала никъ Z» яхача маратона болх чакхбаьлар. Роскагирхоша хьаллоацаш, спорта кийчо еча «Мужече» яхача моттиге дІайихъар из кхетаче.

Из хоам «Сердало» газетага бир проекта кулгал деча БІарахой Мухьмада.

«Шоай низ хьагойташ бар Кьилбаседа Кавказа 20 мот-

тигера, Донецки, Лугански халкъа кхалешкара, Херсонски, Запорожски областашкара доакъашхой. Тайп-тайпарча ловзарашка, дегІа низ гойтача яхьашка дакъа лоацаш хилар уж ух къахь дийнахьа. Иштта тІема операце бІухоша къамаьл дир кхоана Даьхен гІулакха ураотта безарашца, царна нийсагІдар хьалхадоакхаш», - дийцар тха газетага.

ПалгІай мехка тІема бІухочунна, дарба де гІо дир

Гаьгенакъан Марина

ПалгІайчен «Даьхен лорбой» оалача ганза филиало новкъостал ду ТІой-Юрта вахача тІема ветерана Сурхойнакъан Султан-Гирена дарба де, яхаш, дийцар «Сердало» газетага цу моттига зарбан болх лелабераша.

«Сурхойнакъан Султан-Гире дукха дарба деш хилар Севастополе, Санкт-Петербурге. ХІанз социальни гІо дара волча Овшанаъкан Накира новкъостал а деш, дарба деш ва из ЖІайрахьа кхален дарбанче. Лораша лаьрхІадох, из мехка цхьан санаторе салоІаш а хургава», - аьлар «Даьхен лорбой» ганза кулгалхочун гІончас Новрбенакъан Фаринас.

Белгалду, Херсонски области Крынки яхача юрта тІема гІулакх дІахьоча хана, Султан-Гире чІоагІа лозавир, цхьадола цун дегІаца хинна пхорч лорашта арадаха а маганзар.

ТІема операцена юкъе, вахар хьаьда мехкахо дагалаьцар ишколе

Гаьгенакъан Марина

СВО юкъе вахар хьаьда Бохтаранаъкан Мухьмад дагалаьцар республике. Наьсарерча цо дийшача ишколе хьадийллар цун цІерах дола дагалоаттама улг. Из хоам «Сердалога» бир «Даь-

хен лорбой» яхача ганза филиала.

«Хьехархой, ганза болхлой гулбеннабар цига. Массане дегашка тешаме, дика новкъост, майра бІухо волаш ваха висав Мухьмад. Цунца цхьана дешаш хиннара-

ша хозача дешашца дагалаьцар шоай новкъост, цун беркатеча оамалех дувцаш. № 3 йолча ишколе дешаш хилар из 1995-ча шерга кхаччалца, тІаккха дІавахар Кадетски корпусе дІахо деша; бакъда, дегІа могошал дика ца хиларах, ше дешаш хиннача ишколе

юхавера», - дийцар кхетаче. 2022-ча шера гуйран кхоалагІча бетта 6-ча дийнахьа Донецкерча тІема операцена юкъе вахар хьадар вай мехкахохун. РФ Президента амарца, цунна елар «Денал гойтарах» (валарца) яха орден.

ГалгIайче кийчлуш я, гурахья эскаре амал де кагирхой тIабеха

Курскенаькъан ИбрахIим

ГалгIайчен Паччахьалкхе кхетаче хилар, гурахья кагирхой эскаре амал де тIабехар дувцаш. Кхетаче дIахьош текхар, амал де нах тIахьехарца дувзадenna дешаш, цу юкье дар кагирхой Даьхенцара безам совбаккхара болх дIабакхья безаш хилар. Из хоам «Сердало» газетата бир ГалгIайчен Кулгалхочун, Паччахьалкхен зарбан болх лелабераша.

«Вай республикан хьалхашка латта декхараш кхоачаш а деш, гуйранара амал де кагирхой тIахьехаш бола болх лерттIа дIабакхья беа», - аьлар ГалгIайчен хьалхарча вице-преьера Йовлой Мухьмада.

Республикан тIема коммиссара Гадаборшанаькъан Зоврбика баьча хоамах, кийчон кхетаченаш планах йоагIаш ма хиллара дIахьош я, бакьда белгалду, царга из хоам дIакхачийтара беш бола болх лерттIа дIахьош бац, цу гIулакхакх бехктокхаме йолча моттигашка.

«ЛоархIаме да, керда тIахьехаш болча кагирхошта, цар даьшта хьалдаккхар, уж тIом болча моттигашка бугаш цахилар, ший ханнахья эскаре амал дарах юхагIертташ бараш бехктокхаме озаргхилар», - аьлар Йовлой Мухьмада.

Карарча шера, ГалгIайчера 220 саг гIоргва амал де, цу юкье 25 саг водител хургва, «С» категори йолаш. Амал де тIахьийхараш хургба тIемакосмически, лаятта латтача эскарашка, форда флоташка, Росгварде мугIарашка, кхыча РФ герзащарча низий Министерствон тIема доакьошка.

«Эскаре хиларо сага оамал чоагIю, Даьхенцара безам совбоаккх, бехктокхаме ву», - аьлар Йовлой Мухьмада. «Цул совгIа, кагирхой таро я, паччахьалкхен гIулакхага гIолла, балхатIа лакхбала».

ГалгIайче гIолла йола УФСБ хьакхелла 32 шу дизар дездир

Курскенаькъан ИбрахIим

Укх деношка 32 шу дизар ГалгIай Республике гIолла йола Россе кхерамзлен Федеральни гIулакха моттиг хьакхелла. ГалгIайчен кулгалхочо Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьлас даькьабийцар УФСБ болхлой, ветеранаш цу денца. Цо белгалдир мехка кхерамзлен Iалашо а цьхоагIо а лоаттара цо доккха даька юкьедена хилар. Из хоам «Сердало» газетата бир ГалгIайчен Кулгалхочун, Паччахьалкхен зарбан болх лелабераша.

«Мехка хIара моттиге ФСБ болхлоша, паччахьалкхен кхерамзле, цьхоагIо лораяра беш бола болх массаза хьалхарча мугIаре лаяттаб. Кьаьстта белгалде деза, ГалгIайчен УФСБ болхлоша лорая кхерамзле,

иштта вай мехкара машар, цьхоагIо, - аьлар республикан Кулгалхочо. - Таханарча дийнахья вайна хьалхашка латта декхар да, моллагIа дола зулам юкье ца доалийтташ, из юхато-

хара тIехья хилар. Из цар дика влаштIехья а доал».

Цай дездеш мемориале дагабехар шоай балха декхараш кхоачашдеш бейнараш. Республикан Кулгалхочо УФСБ

болхлошта ловца баккхар, могашал йолаш, паччахьалкхен кхерамзле лорача даькь тIа керда толамаш доахаш уж хилар ловш!

2024-ча шера бокьонаш лораераша баьча балхах дийцар республике

Султиганаькъан Йоакьап

2024-ча шера ийс бетта бокьонаш лорача болхлоша баьча балхах дийцар МВД. Из хоам «Сердалога» бир цу моттигера.

МВД кулгал деча инараллейтенант волча Коробкин Михаила, кхетаче хьаеллаш, белгалдир кхоачашде дезарех дола лоархIамедараш», - йоах тхогарча хоам. Цигарча Iаьдала болхлоша укх шера дIабихьача балхах, кхоачашдаьча декхарех дувцаш яр кхетаче. Аьттув баьннарех дувцаш, болхлоша теркалдир, 2024-ча шера тIехьарча ийс бетта наркомани яхача зу-

лама духьала кьовсам лоаттабеча болхлоша 16, 5 кийла наркотик яха дохьаж гучадаьккха хилар. Иштта, гучаьккха, йохаяь наркотикаш, кхыйола корта бохабеш йола хIамаш вай мехка хьачулоаттаеш хинна ворхI моттиг.

Экономикацара кхерамзлен хьал лорача болхлоша гучаьккхай кхьаь бенна 71 моттиг, царна юкьера 29 моттиг зулам леладеш хинна тоабаш йохаеш я. Белгалде деза, Iаьдала болхлоша шоай декхараш дизза кхоачашдарах, зуламаш 17%-га кхоачаш лохденнилга. (-16,7%, 1681 хинначара 1401-га кхоачаш). Нах гуллуча деш хинна зуламаш 43,8%-га кхоачаш лохден-

над, 12,1% - герзаца деш дола зуламаш, 21%-га кхоачаш лохденнад 18 шерга кхачанза бараш юкье долаш деш хинна зуламаш, 15%-га кхоачаш хьалха зулам даь хиннача наха деш дола зуламаш. Кьаьстта йоккха терко тIаьохийташ дийцар, наькьашка хулача хатарех. Карарча хана мехка чоалхане латт наькьашкара хьал. Саг леш нийслуш дола наькьашкара хатараш 25% лохденнад (56-гара 42-га кхоачаш). МВД кьаьхьегамхой болх лакхача боараме дIагIоргболаш, де дезарех дийцар йоккхача кхетаче. Цу оагIон кулгалхочо белгалдир, республикера бахархой Iаьдала болхлоша мехкара хьал

дикка тоадергхиларах тийша ба, аьнна.

«Полици болх беш йолга, цьхаккха зуламхо шийна доагIаьчох кIалхарваьнна дIагIоргвоацилга ховш, шоашта тIакхьаьчар цар нийсдергдолга гуш хила беа бахархой», - белгалдир цо. Коробкин Михаил иштта теркалдир, боагIаьча боараме болх дIа ца хьош дисараш. Харцбаьннареш бехктокхаме оза аьнна тIадилар цо. ДIахойодача хана дIабакхья безача балхах дийцар. Шоашта тIалатта декхараш бехктокхаме кхоачашдеш кьаьхийгача МВД болхлошта, доккха баркал кхайкадир Коробкин Михаил.

Арштена хий лоаттадергда кердача гувно

Султигананькъан Йоакъап

Паччахьалкхено доккха гIо дарах, Аршты яхача юртар хин хьал тоадала мегаш да. Из хоам «Сердалога» бир Шолжа кхален администрацера. «Федеральни проектага гIолла дIахьош беркате болх ба из. Чамалха яхача юрта яккхача хий хьавузача (каптажни) оалача гIувно цIена хий лоаттадергда 1500 эзар сагага кхоачаш болча Арште бахача наха», - йоах хоамо.

Из гIулакх тоаде гIерташ, дукха хийзабар, деррига а соцадора цIена хий цахиларо. Кхыча юр-тара корайир цу тайпара моттиг, Даьла кьахетамца. Хий доацаш, коара балхаш ма хетта дIакхьа аьттув боацаш, лийннача бахар-хошта тахан доккха совгIат хиннад цу гIулакхах.

Республикера моттигаш тоаеш латт

Султигананькъан Йоакъап

Республикерча шахьарашкара, юрташкара моттигаш тоаеш болх ба; вай мехка дIахьош. Эбарга-Юртарча парка куц эргадоаккхаш я юртар администраци.

«Техьарча хана спор-таца, культураца ювзаен-на кхетаченаш дIакхьаш, бахархой салаIа гуллуш йола моттиг я из парк», - аьлар Шолжа кхален ад-министраце. Иштта йола моттигаш хоза тоаяь ло-аттаяр лоархIаме да.

Боккхийчар, берий дегаш гIаддугаш, гIулакх да из; паркашкара мот-тигаш нах, арабаь-нна, салаIа, ха дIаяхьа Iоховшаргболлаш хила еза. Эшаш йола хIамаш Iоувттаеш, кьахьегаш боахк цига.

Бахархошка кхайкарал ду, шоашта ларьхIа тоа-даь латта хIама лорадеш, хам беш хила, уж тайпара моттигаш толхаш лела-раш кьайла ма кхяхьа!

Керда маьждиг хьадийллар Долакоа

Аькхенанькъан Марем

Долакоарча бахархоша цу маьждигага сатувса дукха хаяр. Из хьалдеш латта бархI шу дар. Ерригача ПалгIайче гIолла шоай лоIамах наха

цунна гулдаь ахча тоьаш дацар.

Цудухьа из лоархIаме гIишло хьалгьар юха хьахьо-дир ПалгIайчен кулгалхочо Ке-ламатананькъан Махьмуд-Iаьлас

аларах, иштта «Сафмар» оала-ча ганза кулгалхочо Гуцара-нанькъан Михаила новкьостал дарах.

«Кердача маьждиге Дола-коарча бахархой паргIатта ла-мазаш де, Даьла хьоахаве таро

хургья. Хьалха санна готта йо-ацача моттиге, цIенача, сийр-дача маьждиге гуллургба уж шоай ламазашта», - аьлар мехка кулгалхочо.

Цу чу ламаза отта йиш йолаш ва 3000 совгIа сар.

Говзанчаш гIишлошгьяра даькьаца ювзаенна таьрахьий технологеш Iомаеш ба

Султигананькъан Йоакъап

ПалгIайчен гIишлошгьяра Министерствера кулгал-хочун гIонча Евкуранань-къан Мухьмад дакьа лоацаш хилар Омск яхача шахьар тIа дIахьош хиннача «Таь-рахьий гIишлошгьяр» яхача сессе. Из хоам «Сердало» га-зетага бир ПалгIай Респу-бликан гIишлошгьяра Минис-терствера.

«Из йоккха, лоархIаме кхетаче дIахьош, дийцар гIишлошгьяра даькь тIа таь-рахьий технологеш юкьеяра-х. Цун доакьашхоша белгалдир, цаI йола таьрахьий таро юкь-еяккхаро, гIишлонхошта юкь-ера балха хьал тоадергхилар», - йоах хоамо.

Кертгера терко тIаяхийтар мехка таьрахьий таронаш юкь-еяхарца, дIахьош болча балха

дикал а лакхьергхилара, под-рядни организацеша дIахьош бола болх цIена а кьайле йо-ацаш а хургхилара.

«Вайна хIанз латтар гIишлошгьяра керда зама я, ер сесси янначул тIехьагIа деш дар, бIарчча кьахьегама дакьа

дегIадара накьадоалаш хила йиш я», - аьлар Евкурананькъан М., цу кхетаченах шийна хетар дувцаш.

Берригача доакьашхоша лакха мах оттабир, иштта пайда луш, дукха хоам чубоагIаш йола сесси дIаяхьарах, из

дIахьош хинна кьамаьл массане а дIаэцаргдолаш вIашагIдолларах. Цига гул-беннарий шоайла паргIата кьамаьл де таро хилар, гIишлошгьяра технологеш юкь-ейоалаяра даькьах. Цох пайда а ийцар.

ЖКХ дегIайоалаяра 80 млн совгIа ахча хьожадергда вайцига

Аькхенанькъан Марем

ПалгIайченна, федеральни Паччахьалкхено хьахьожадергда 83 млн сом ахча; энергетикан, ЖКХ моттигаш экономикаси дегIайоалаяра программа кхоачашгьеш.

ПалгIайчен Кулгалхочун зарбан болх лелабераша ма ал-лара, цу даькь тIара програм-ма кхоачашгью массехк шу да. Из программа дIахьош я, СКФО чуйоагIача моттигашта новкьо-стал де дагахьа, масала, элек-троэнергех доагIаш дола ахча хьагулдара е еха гIишло юкь-ера дIаяккхара.

«Вай мехка ЖКХ хьал дегIадоаладара федеральни ахча луш хиларо дика толамаш даха таро хулийт. Респу-блике аьттонца дIахьош ба энергосетей кьаьнара гIирсаш кер-дачарца хувцара болх. Иштта дика толамаш доах газача, хица Iалашбара даькь тIа», - аьлар мехка кулгалхочо Ке-ламатананькъан Махьмуд-Iаьлас.

Белгалду, хица дувзаденна дешаш аттача даьлар, мехка цаI йола оператор хьакхелла-ча денз. Из хьакхоллара бахьа-наш дар, наха лоаттадеш дола вахара хьалаш дика хилийтар, дIадодаш дар дукхагIа пайда эцаш леладар, хьалаш зехьа ца-

доадар, ше-ше дIабода оалача кепара болх лелабар.

Мехка кулгалхочо ма аллара, цаI йола оператор хьакхелла-

ча денз, хий зехьа доадеш йола моттигаш дIаяьлар, болх а атта-ча баьлар.

Цхьа миллион

ГалгӀайчен нах бибара хьал хӀара шера айлуш латт

Султиганькъан Йоакъан

Массехк шу хьалха, со зӀамига волаш, ЮНЕСКОс нах дукхагӀа шахьарашка баха гӀертгаш хилара хетадаь арахеаш дола журналаш дешаш вагӀаш, сона хеталора, кхотабенна нах бахаш йолча моттигашкара вӀаштӀара даьча цӀеной сурташ - уж Гонконгера е Бразилен Рио-де-Жанейрера да. Цу хана хала дар, МагӀалбике е Насаре цу тайпара кхотабенна нах бахаш йола моттигаш хургья аьлча, цох теша...

Из тамашийна хӀама да. Ховш ма хиллара, кӀеззига мара доацача лаьтта, хӀара сага е дезала из дӀакхоачийташ, даха низ кхоач вай укх дуккхача бӀаьшерашка. Цул совгӀа, вай мехка бахаш ба дукха бераш дола дезал.

Дукха ха йоацаш, геттара чуийнна къамаьл хилар тха цхьан сага хаттар денначул тӀехьагӀа: «Мишта хургда-хьогӀ ГалгӀайчен вахар укх мехка, 1 000 000 сагага кхаьчача?»

Дукха дийцар цига, эггара аттагӀчунгара фаьлгашта тара долчунга кхаччалца. Цхьабараша йоахар, вайбар санна болча зӀамигага мехка «ишт-тал» дукха нах боахалургбац. ШоллагӀчар чӀоагӀдора, 3 000 000 нах вай мехка хилча а, лерттӀа вахар хьакхелла хуле, уж боахалургба.

Бакьда кхачанга диллача, къамаьл хувцалора, уж кхераш бар, нагахьа санна тахан вай кхачан даараш шортта дале, нах массехказа дукхагӀа хинначул тӀехьагӀа ялатаца, дулхаца, шурийца, баьцадаарашца, сомашца «кхотабенна» нах бахаш хургӀолча, тӀайоагӀаца хана

уж нах Ӏалашбулургбац, аьнна хеташ.

Диканга сатувсаш хиннараша Ӏилман оагӀорахьара шоашта хетар а йоахар. Къайле йолаш дац, йоахар цар, карарча хана лакха овсаре йола керда юртбоахама хьайбаш хьакхолларо миллион саг кхоабаргхилар. Ӏилманхоша доккхий толламаш доах юртбоахаме, хьувкъам лакха хилийтара даькъ тӀа. Из дегӀабоагӀаш хилар гуш а да. Цул совгӀа, шелалах, йокъалах ца кхераш дола ялата фунаш а дика юкьедоалаш латт.

Шоаш бахачара дӀа-юха баьлча, халонаш нийсьяларах кхераш болча наха керда къамаьлаш арадоахар, шоашта хетар мара бакь ца деш.

Адам дукха дийба хиларо, йоахар цар, къаман Ӏадаташ вӀаший кегадаь моттигаш хиннай. Тахан а, царна хетачох, кхьича культуран, экономически хьалашка баха нах белгалбоалаш ба шоай мехка бахарел, царна кхьича тайпара гуш хул ер дуне а. Нагахьа санна вай миллион саг волаш дахаш хуле, дукхача мехкашк дешаш, бахаш, къахьегаш а хургба, шоай мехкара дӀабаха дукха нах. Арахьара мах бараш царна гаргӀа хургда...

Из деррига а хургда 10-20-30 шу кхь даьлча, из Далла мара хац. Наха хьаькъал деннад, кхоаненна уйла яра, шоай вахар тоадеш фу де деза хара, цун уйла яра.

Статистика яхачох, укх карарча пхе шера нах баха кхьчача дӀаахарах долча дешаех, кхера дезаш дац вай. Укх доношка хоам бир Ингушетиястата, карара шу чакхдоалаш 533,8 эзар саг хургва вай мехка

вахаш.

Вай мехкарча бахархошта тӀакхеташ бола арахьара хьауха нах а дӀалоархӀаш да из. Цу тайпара, Росстата яхачох, 2023 шера, наджгоанцхой - оагӀой бетташка тӀакхийттар 8 141 саг ва. Тахан а ГалгӀайче хьалха я, нах бибаш боагӀаш хилара хьалага диллача, цо Россе мехкашта юкье хьалхарчарех цхьа моттиг дӀалоац. Цул совгӀа, вай тӀакхеташ бола нах: маӀа нах, кхалнах- цхьатарра ба.

Из доацаш а, вай шахьараш хьалгьюзаш йоагӀа. Хьал ца дича далац дукхаца вӀаштӀара даь цӀенош а, доккха доацача доазон тӀа.

Уж таьрахьаш дӀалаьрхӀаца, ала йиш я 8000, 9000 саг хӀара шера тӀакхеташ хургва тӀадоагӀаца 30-50 шера.

Миллион саг хилара вайна эш 470 000 саг. Нагахьа санна лакхе белгалдаьча беса, вай мехка нах бибаш хилар дӀахо дӀадодаш хуле, 30 шу деза вайна ГалгӀай Республике миллион саг хилара.

Цу деша уйла еш, вай хьалхарча аргӀагӀа наьха хьалаш дика хилийтара тӀакхувш хила деза. Мел дукха мара уж ца хиларах, берригаш а вай ба, эггара хьамсарагӀа, дукхагӀа безаш, уж моргаш кхь боацаш а ба. Массанена, Даьла къахетамца, кхачан Ӏалашо ергья, тӀабувчача гӀирсаца кхоачам бергба, йовхал лургья, вахара лерттӀа хьалаш хулийтаргда, дика вахар хьакхолларгда.

ГалгӀай цхьа тамашийна белгало я - уж цӀаккха а кӀеззига хилац, цӀаккха а дукха хилац.

Ший чоалханерча, халача, исторически сийлен вахаре, ГалгӀайчено дукхача хаттарашта жоп деннад. Кхета-

де хала дац, дегӀаахара хаттараш хьалхашка нийсделча, республико ший доалахьардар доагӀаца беса дӀанийсдергда, сага таронаш а лаьттанцара хаттараш а доагӀаца беса кхоачашдеш.

Карарча хана, наьха таронаш лорае еза; цар дезал хьакхолла, шоай начӀал, кхоллам дегӀакхувла безам хилар хьаллаца деза. Иштта таронаш лаха еза, хьамсарча мехкара араваьнна а. Вай мохк боккха ба, цун дукха тамашийна вахара оагӀонаш я, цига шийна карагӀдоалар гойта, ший вахара никь лаха бокьо я хӀаране,

цунца цхьана рузкъан Ӏалашо, дегӀавара оагӀув лаха таро я.

Дика хет, дукха ха йоацаш, вай кагирхой ВАЗе болх бе бахар, уж тахан цига дика къахьегаш ба. Дика алапеш ийду, балха говзал Юмаю, машинаш хьаеца балха тӀа.

Тахан хӀара мехка я цу тайпара таронаш. ГалгӀайчен вицалаш бахаш ба Российски Федераци кхьича моттигашка, кердадараш Юмадеш, дика къахьегаш.

ЦӀаьхха, оалаш дац «ГалгӀа - бӀаь са». Шеко яц, мел дукха вай хиларах, вай лораергья къаман дика белгалонаш.

Юртарча кагирхой кхетачен юкье, дакъа лоацаш ба хьинардараш

Гаьгенаькъан Мартина

ГӀаьбартой-Балкхарой мехка дӀайихьача «Со къона ва. Юрт» яхача юртарча кагирхой кхетаче дакъа лоацаш хилар ГалгӀайчен юкьарча балха доакъашхо вола Ӏалбаканькъан Дауд. Из хоам «Сердалога» бир гӀо деш леларий оагӀоно.

«Юртарча кагирхой вахарца дувзаденнараш дийцар кхетаче Кьилбаседа Кавказа моттигашкара гулвеннача хьинар долча 80 сага. Юрташка бахача кагирхой хьал тоадергдола проекташ вӀашагӀйохка лаьрхӀа ба кхетаченна хьалха латтараш», - дийцар тха газетата.

ГалгӀай мехка балха говзал харжа гӀо ду

Гаьгенаькъан Мартина

ГалгӀай мехка балха говзал харжа гӀо ду.

Вайцига кергтера теркам тӀабохийтача дешаех да бераш массайолча оагӀорахьа

дегӀадоаладар, царна хургӀола балха говзал харжа новкъостал дар. Цу хьакъехьа юкьарча дешара моттигашка берашца къамаьл ду тайп-тайпара балхаш деш болча наха, яхаш, дийцар «Сердало» газетата «Хьалхарчар болама» бувзамаш леладеш

волча Налганькъан Рамзана.

«Укх деношка, «Хьалхарчар болам» яхача моттигерча даькъа говзанчаша Барханой Фатимас, Пулой Мухьмада къамаьл дир Инаркьерча №12 йолча юкьерча ишкола боккхагӀа болча дешархошца.

Хьаьшаша дийцар шоаш болх мишта хержар, кергтера декхараш малагӀаш оттадаьдар, малагӀа халонаш нийсьелар», - йоах кепайоазонга из хоам баьчо.

Цо яхачох, кхетаче дика чакхьаьлар, шоашта бакъахьа хетар дӀа-юха а оалаш.

Новкѳостал дар - кІалхарваккхар

Хьалхара гІо де Юмалуш ба республикера бахархой

Гаьгенаькъан Марина

Таханарча хано дукха аьт-тув беннаб сага. Наьха вахар аттачахьа доаккхаш дола хІамаш, дукха даьржад дунен тІа. Машинаш, комбайнаш, роботаш-пылесосаш, иштта цу мугІарера кхьдараш наьха ха а низ а кхобе кхелла да. Бакьда иштта дале а, моллагІа дагадоацача, цІагІа, балха, наькъашка нийслуча хатарех кІалхарвоалалуц саг. Цудухьа моллагІа дагадоацача хатара духьала ший фу де деза, гІо эшачунга мишта хьажа веза ховш, кхетадеш хила веза вайх хІаравар.

Россе Цьеча ЖІарга республикерча оагІонна кулгал деча Султиганаькъан Мухьмада дика хов, гІо де гІерте, лозавачунна хийла зе деш моттигаш нийслулга. Лор-травмотолог волча цо 15 шу Юдиллад, цІаьхха хиннача ха-

тарех болча оагІон болхло волаш. Цига болх беча юкьа цунна дукха байнаб, новкѳостал де а бенна, унахо кхы а чІоагІагІа халача хьале оттаваь нах. Хьалхара гІо мишта де деза, фу лораде деза цахар да

из. «ГІо эшача сага юхегІола тІехдаьнна дІадолхаш оамал яц вай, бакьда из гІо нийса де ховш хила веза саг, халача хьале эттачунна кхы а боккхагІа Юткъам бергбоацаш», - дийцар цо. Цьеча ЖІарга мехкарча оагІоно, хьалхара гІо де нах Юмабеш, боккха болх дІакхухь. Укх тІехьарча 3 шера 30 эзар совгІа бераш, боккхийбараш Юмабаьб 18 болхло.

Республикерча «Хьалхарчарца» гІо дарах йола чемпионат дІайихьар цар. 1-ча, 11-ча классшка дещархой Юмабир дог сецачунна, дегІа маьже човхачунна нийса гІо де. Из болх мишта дІабахьа беда дІахьокхаш, кхетаченаш хилар республике. «Хьалхарчар болам» яхача оагІонца дика белгалдаьлар бераш. «Из деррига боагІача боараме дІагІоргдолаш, кьахьега

деза тха тоабан. Хьалхарбараш Юмабеш, дика кьахьег цу оагІонцарча говзанчаша. Из беркате проект йоаржаеча Цьеча ЖІарга доккха баркал ала лов тахан.

«Хьалхарбараш» цу балхаца иштта гаьнабаьнна хургбацар, цар кьахьийга децаре», - аьлар ерригача Россе берийи кагирхой моттигерча оагІонна хьалха латтача Албохчанакъан Маринас. Таханарча кагирхошта юкье дукха ба вахаре пайдане, беркате хургдола хІама Юмаде, шаьрде ловраш. ЗІамига болча хана денз, Даьла духьа гІо деш лелачарех, моллагІа моттиге накьбаргбола эздий нах хьалкхуврба. Лозавача сага хьалхара гІо мишта де деза Юмадаьр накьваоалаш моттигаш нийслургьа хана йоахала. Цу тайпара говзал йовргьац!

Профилактикан ролик йоаккхача, котваьнна малав хайра

Гаьгенаькъан Марина

ГІалгІайче йовзийтар профилактикан чулоацам бола дикагІа йола ролик яьккхачун цІи, из тема хетаяь гІалгІай культуран белгалонаш лораяра, яхаш, дийцар «Сердало» газетига ГІалгІай Республикан кагирхой политикани туризмаи Министерстве.

«Даьй тІехьале» яхача ший проектага гІола, Пулой Аминас йовзийт вай кьаман культура, сийленгаш, кьаман мотт. Йоккхача Ачалкхерча №17 йолча юкьерча ишкола дещархоцо Гаьгенаькъан Батыра, проект кхоачашьеш дІахьош хиннача яхьан декхараш дїзза кхоачашдир», - йоах хоамо.

«ГІалгІай культура лораяра - из вай юкьара декхар да. Со раьза ва, из тема езарий дог ГІоздаьнна хиларах», - аьлар Батыра.

«ДоттагІала сердал. Кавказа гІалаш-2024» яха проект я вай мехка дІахьош

Гаьгенаькъан Марина

«ДоттагІала сердал. Кавказа гІалаш-2024» яха федеральни проект я, вай республике дІахьош. Проекта доакьашхошца Магасе кхетаче дІайихьар кагирхой политикахи туризмахи йолча Министерствон болхлоша. Из хоам «Сердалога» бир цу моттига зарбан болх лелабераша.

«ВІашагІхетаре кагирхоша дийцар, вай республикере туризм йоаржаеш йолча экологече, экскурсеца ювзаенна кхетаченаш дІахьаьарах. ХІаране шийна дика хургда аьнна хетар белгалдеш, массанега цьхатарра ладувгІаш, дІайихьар кхетаче», - йоах тхога кьаьчача хоамо. Проекта болх дІабахьарга хьожаш ва мехкара хьал тоадарах болча министерствон оагІон хьалха латта Хьулахой Ахьмад.

ГІалгІайчера дешархой бахар «Юнкор» медиакхетаче дакьа лаца

Гаьгенаькъан Марина

ГІалгІай Республикара дешархой бахар «Юнкор» яхача Ерригроссийски медиакхетаче дакьа лаца, из дІахьош яр Московски областе, яхаш, дийцар «Сердало» газетига «Кьона патриот» яхача ишкола зарбан болх лелабераша.

«Кхетаче дІахьош йола шоллагІа шу да, «Хьун йисте» яхача спортивни даькъ тІа. Из дІахьош хилара бахьан да кагирхошта юкьера бувзам чІоагІбар, цар доттагІал хоттар, из дикагІа дегІадоаладар. Аьгенаькъан Хьава, Исмейланакъан Іалимат гойташ бар, видео яккха, монтаж е шоашта мишта хов. Царна лаьрхІа, видео яккхара даькъ тІарча говзанчашца, лаьрхІаца тІема операце доакьашхошца Юмабара кхетаченаш хургьа», - аьлар тхога хоам баьчо.

«Илман кинон Денош» яхача фестивале дакъа лоацаш я вай республика

Гаьгенаькъан Мартина

«Илман кинон Денош» яха фестивал хьаллоацаш, дешархошта тайп-тайпара кинош хьокхаш хилар «Кванториум» яха берий технопарк. Из хоам «Сердалога» бир цу моттигера.

«Кино доакхараш, Илманхой, тохкама болхлой, суртанчаш, керда накъаш хьаделла вIашкаозаш, культуран оагIонцара кхетаче я из. «Супермуха» яхача эггара хьалха гойтача киноца, берашта дайра дунен экономика йохарах ена моцал, къел, йоккха хало. «Феникс» яхача кинос царна гойтар таханарча батарейкий болх, маьлха низах ток мишта хьахул», - йоах хоамо. Шоашта дайначох тамаш еш хиннача берий, дукха хаттараш дар.

Из цIаккха къаьставац гIишлонхочун говзалцара

ТIолданаькъан Османа Идриса вахара накъбах

Гарчакханаькъан Сали

Вай къам, ширача хана денз, белгала хиннад ший ГIорбаьннача г I и ш л о н х о ш ц а - тIоговзанчашца, цунна дола къаьгга тешал да, тахан а тIехьа лоамашка латташ йола нах баьха гIалаш, вIовнаш, малхара кашамаш, селингаш, кхьдараш. «ГIалгIай» яхача ший книжка тIа професора, исторически Илмай доктора, Нохч-ГIалгIай АССР гIорваьннача Илман болхлочо Мужахой Бахьаудина Макшарипа яздаьд: «Къилбаседа Кавказ тохкаш хиннача дуккхача наха белгалдаьккха ма хиллара, ГIалгIай мехка а цул араьха а йовзаш хиннай бIаьшерений юкь екьалуча хана гIалаш, архитектуран сийленгаш, кхьдараш деш хиннача наьха тайпай а гIишлонхой а цIераш. Иштта ЖIайрахьа а Ахабоарзен цIожешка а шерра бовзаш хиннад пхьараш Янда, Иоахарганаькъан Дуго, Чуранаькъан Хазби, Бахи яхача юртар Баркинхой, кхьбараш...» ДIахо профессора язду, цхьайола хIирий гIалаш а, Даргаве ягIараш, гIалгIаша етта хиннай, яхаш.

Сел геттара гаьнара масалаш а ца кхувлаш, гаргагIдараш хьоахадича, вайна дагадох сел дукха ха йоацаш вай къаман нах догарах балхашка мишта ухар, дезал кхаба гIерташ, хьинаре къаьегар цар. Вешта аьлча, балхаца дегIамаш цIоагIденна нах бар уж. Иштта уж хиннабецаре, лоацача хана хьалгьаь гургьацар вай къаман столица

Магас. Цу тайпара хьинар, балха говзал, къаьегамцара безам дег чу бахаш саг ва тахан са вувца безам бола Османа Идрис а.

Идрис ваь хиннав 1954-ча шера бекарга бетта 4-ча дийнахьа ТIолданаькъан Къоасам Османеи Гарчакханаькъан Бексолта Сахратеи дезале. Цу хана цар дезал, кхьбола гIалгIай санна мехкабаьха, Казахстана лаятта бахаш хиннад. ХIаьта цар дезал баьха моттиг хиннай Карагандински область. Вай юха мехкадоалача хана, цункхо шу мара даьнна хиннадац. Даьй баьхача Экажкъонгий-Юрта совц уж дIахо баха а шоай дезал кхебе а. Осман шозза саг йоалаь хиннав, хьалхарча сесага ваь ши воI, Сахрата даь воI-йоI хиннад цун. ГIалгIай эггара йоккхагIа юрт лоархIаш йолча Экажкъонгий-Юрта я ТIолданаькъан бахаш йола моттиг. Юрт ше Iалама хозача моттиге улл, дукха доккха доацача гувнашта, аьлешта, орашта юкье улл из, цун лаятта гIолла чакхдоал шиь хий, вайна дика довзаш дола Шолжи дукха доккха доаца Кени. Дукхача тайпаех хьабаьнна нах бах юрта. Граждански тIема хана, хьаэца йокь мара хIама ца дутаьш, еррига йоагаь хиннай из деникинцаша. Ший дIаьхий истори а, цIихеза нах а болаш юрт я из. Масала, цу юртар хиннав шиь гIорваьнна революционер: Албохчанаькъан Ювсапи Янданаькъан ЗаIами. Вай мехка дика коартолаш кхьарца белгалваьнна вар Социалистически Къаьегега Турпал Албохчанаькъан АртагIа, цу юрта кхийна ва Москве генеральни прокуратуре болх баь вола Къоастой Махьма-

да Ийса, журналисташ Къоастой Мусаи Башири, йоазонхо МутаIаланаькъан Хьажбикар, кхьбараш. Юргарча наьха вахар, истори довзаш хьалкхийна Идрис, нийсача новкъа волаш хьаваоагIар зIамига волча хана денз. Моттигерча Iалама а дикача оагIорахьара юткъам баьбар цун вахара деношта, оамалашта, гIулакхашта. Хетаргахьа, цудухьа дар цун оамалашта юкье лирически хIама дукха дезаш хилар. Журналисташа яздаь ма хиллара, Идриса дукха еза классически ашараш.

Деша ваха ха яьлча, из дIалу юргарча №1 йолча юкьерча ишколе. Цу заман чухьа, сона ховчох, цаI мара ишкол хиннаяц Экажкъонгий-Юрта. Кхь из эшаш хIама хиннадац, цу хана товаш хиннай из, хIана аьлча нах хIанз мо дукха хиннабац. Карарча хана-м 6 ишкол я Идрис кхийнача юрта. Нах цIоагIа бийбаб, хIаьта из, лакхе белгала ма даккхара, геттара яьржа юрт я шоралла а йIоахалла а. Идриса дагалувц ше цу ишколе деша вагIар. Дуккхача Илманшта юкье цунна дукхагIа дезарех дар физика, математика; бакьдар аьлча цо-м масадолча Илмаех а дешаш хиннадац во, цудухьа ишколера дикагIа вола дешархо а лоархIаш, дошо майдилг яла оттаваь хиннав из. Итте шу цхьан ишколе дешаш даьккхад цо, ше дийша валара тешал деш дола каьхат хьаэцалца. Цу сахьате деша ваха вIаштIехьадаланзар, цу хана геттара даьржа дар вайцига, бригадаш вIашагI а ехкаш, гIишлонхой балхаш дар. Цу тайпарча бригаданна юкьеваха, Шолжа-ГIалий тIа къаьегаш хилар

из цхьан шера. ХIаьта а ше итт шера дукха къаьегаш дийшар доаде уйла яцар зIамигача сага, цхьаннахьа деша а ваха, балгала говзал Юмае лерхIар цо. ДукхагIа цун уйла тIайодаш хиннар гIишлонхочун къаьегам бар. Ший уйла кхоачашьо цо, дукха ца говш. Буро тIарча лоаман-металлургически института (ГМИ) гIишлонхой факультете деша отт из заочно. ХIара дийнахьа институте 25 км хьалъаха, ишттал юха цIааха, ваха-лела, даамала, тIадувха дукха дезар къонача сага, хIаьта нанна е гаргарча наха юткъам беш, цар цоташ вахаргварех яцар Идриса оамал. Ше лелаве а гаргарчарна новкьостал де а Iамаш воагIар из цу хана, из цун дика вIаштIехьа а доалар. Институте деша вагIашехь, цу хана цIоагIа цIихеза йолча Иоахарганаькъан ГI. цIерагIа «Электроинструмент» завода инженер хул цох. Цунна хьалхашка лаятта декхар дар керда болхлой кийчбар, Юмабар. Из болх ворхI бетта мара биц цо, хIана аьлча эскаре амал де тIахьех из, дIахо дIайодача хана. Мехка блухочун гIулакхаш тIехдика лоархIаву Идрис. Ах шера Чарджоу (хIанз Туркменабад) яхача Туркменерча шахьар тIа хул из амал деш.

Нийкоатле яхача, гIалаш ягIача моттиге тохкамаш ду

Коазой Мадина

ЖIайрахьа-Ахабоарзен музейе, лоаман гIалай моттигашка тохкамаш деш бола болх ба дIаьхош. Хьуле уллача Нийкоатле яхача гIалай доазон тIа болх дIаьхош хилар «АСМ групп», музея болхлош.

Музея зарбан болх лелабераша белгалдечох, истореца ювзаенна моттигаш я цу доазон тIа. Царна юкье я хьарца гIалаш, кхерах яь моттигаш, бусалба наьха кашамаш. Иштта, бIаьшерашка денз, цIена хий лоаттадеш бола хьаст боалл цига.

«Белгалде деза, царна юкьера цхьайола моттигаш паччахьалкхен оагIонца цIоагIаь латташ йоацилга, цудухьа истореца ювзаенна еррига моттигаш каьхаташца цIоагIаь хургIола болх дIакхуьаш ба цига. ОКН цига мел дар дIаяьддар цIоагIа лоархIаме да. ХIара хIама ший лерхIам болаш хилийтара, эшаш да из. Укх шера лоамерча 30 гIаланца бувзабенна дIабихьаб цу тайпара болх», - дийцар музея болхлоша.

Цига зламагIа болча фе-
царча кемай болхлой гов-
зал Юмаю цо, из вар фецар-
ча кеман тIарча герза, де-
сантнийкий гIирса механик.
1, 5 шера Гирмерча Джан-
кой яхача шахьар тIа фецар-
ча кемай полке амал деш хул
из, ефрейтора дарже волаш.
Цигара цIавеча, эггара хьал-
ха ше хиннача заводе балха
араваьлар, институте дIахо
дешаргдолаш меттаоттавай-
тар. ХIанз гIулакх саг йоалае
езаш дар, хIана аьлча нанна
низткIало дар зIамигача сага
дийнахьа кхозза кхача кийч-
бе, барзкIа дитта, цIа-ков
леладе. Из дош кхы тIехьа
ца тетташ, дезал кхолла
лаьрхIаца Идриса 1977 шера
саг йоалаю, цун фусам-нана
хул Галай Хьавайх. Цу шера
оагIой бетта, 5-6 сагах латта
гIишлонхой бригада а ийце,
ГIалмакхий мехка хьун со-
вхозе балха вода вай мехка-
хо. Шин шера «ГIалмакхий»
яхача цу боахаме кIахьегаш
хилар Идрис хьалха латта
болхлой. Цига, шоай хьаден-
на цIенеш а долаш, дезал-
ца Iеш вар бригадир а цун-
цара гIишлонхой а. Совхоза
болхлошта лаьрхIа фусамаш
хьальеш хилар уж, сесе
ваха везача хана мара балха
тIера ца воалаш, деррига
моттигера хьакимаш раьза
хургболча тайпара хьаде а
чакхдаккха а гIертар уж.

Даим арахьа лийнна а
валац, цудухьа цIа а баь-
ка, вайцига шоашта дулург-
дола балхаш лаха хьежар
гIишлонхой. МагIалбикерча
хозрасветIах болх беш йолча
моттиге нийсбелар царна
шоаш лоархIабержбола болх.
Хьалье езаш ишкол яр цига.
Iабдалгахьара хьатIада гIо-
новкIостал дацар, цар кIа-
хьегаман никъ шоаш хьа-
даьчох тийша бар. КIеззига
тIехьагIо 1980 шера Ачалк-
хе хьайийллар гIишлонхой
керда моттиг – ПМК-404.
Цу хана 4-ча курса студент
вола Идрис мастера дарже
дIайцар цига балха. Ах
шера кIахьийгача, шийна
фу карагIдоал кIонача болх-
лочо гойгача, цох прораб ву.
Цу дарже ялх шера кIахьег
цо ювчача моттиге. Цу ПМК
мел эша хIама хьадеш а хьал-
деш а кIахьийгар прораб ше
вар. Цига цо хьайийллар
хьу чакхйоаккха цех а. Цул
тIехьагIа вай мехкахо кхоач
Шолжа-ГIалий тIарча ЧИУСа
чуйоагIаш йолча СМУ-1 оала-
ча моттиге кIахьегаман дагахьа.
Шин шера цига болх бича,
Нохч-ГIалгIай республикан
хIама талха, гоалдала дола-
лу. Из бахьан долаш хувца
езаш хул болх бу моттиг.
ХIанз Идрис нийслу ПМК-105
яхача ЧИУСа МагIалбикерча
даькIа тIа. Цу хана цун бри-
гаде бар Буро тIара Юухаш
бола желтий, цар цIен тIа
кхера тохара болх геттара
дика беш хиннаб. Цул совгIа,
чура гIишлош тоаярах а
дика кайоалаш хиннай цар.
Наьсаре, дуккхача хана денз,
болх беш яр ПМК-432. Сона
дагадоагIацох, из яр БИНбан-

ка духьала, наькIал сехьа-
ваьлча.

1989 шера ший доалахьа-
ра кооператив «Декор» хьа-
елла вIаштIехьадоал цун
а цунца кIахьегаман лаьрхIа
болча гIишлонхой а. Из хьа-
еллаш а дикка ха яккха
езаш хул, цIенхаштIара
цун болх дIаболалу 1990
шера. ДIахо дIайодача хана,
дукха лоархIаме гIишлош
ю цар кердача республи-
канна лаьрхIа. Масала, Наь-
сарера йоал йоаха инспек-
ци чуйола гIишлош а цу юхе
дагIа нах баха цIенеш а цар
дир. Ши проект яр уж, ийс
цIа, тIаккха цIахьайтта цIа
чудоагIаш. Сурхо тIа респу-
бликан президента кхетаче-
наш хула моттиг (хIанз ве-
тераний цIа оал цох) яр а
Идриса кулгал ду кIахьегам-
хой бар. Дукха гIишлош яр
хIетта хьахиннача республи-
канна эшаш, царех дар Цен-
тробанка вайцигарча урхал-
лен цIа, Лоаман кадетий кор-
пуса фусамаш, Сбербанка а
Центробанка а болхлошта
бах цIенеш, Мужече Пхьил-
екIонгий Султана цIерагIа
салоIа цIа, Шолжера да-
нана доацаш дисача берий
цIа, цIекаи пхьанаштеи ху-
лача лазарий диспансер, Ма-
гасера дукха фусамаш йола
цIенеш, кхьидараш. Уж шедоа
балхаш даьр а царех дика
лоархIаьяр а «Декор» яр.
ГIишлонхоша, Идриса ма ал-
лара, дика алапеш ийду, уж
лакхагIа хул цар хьакимаша
ийдерел а. Масала, гIишлон
балхаш деча сага эца тарлу
бетта 200 000 – 300 000 сом
алапи.

1995 шера Османа Идрис,
республикан президента мо-
гаваь, «Ангушт» оалача фут-
больни тоабанна керте отг,
цу клуба президент волаш.
Из, Идриса яхачох, футболи-
сташ доккхача хьокхамаш-
ка кхача ха яр, шоллагIа
лиге хьалчу а боалаш. Шоаш
Москверча «Спартакца»
ловза мишта бахар дагалу-
цаш, Идриса аьлар, «Дина-
мо» яхача стадиона тIа лов-
заш, Iан савкура бетта «Спар-
так» шоашкара халла, цIа
бургац мара совлен йоа-
цаш, котIьялар. Иштта уж
ловзарах а йоккха котало
хеташ хиннав вай республи-
кан цу ханара президент Ов-
шанькIан Руслан: «Котало
я из-м», - аьнна хиннад
цо дувчача ловзарах. Сона
дагадоагIа, КьуренаькIан
Тимураца (команда тренер-
ца) кIамаьл деш, гучадаь-
лар цу хана футболисташа
доккхий алапеш ийдеш хин-
нигIа. Команданна мел эша
ахча бюджетера хьадоагIаш
дар. БакIа Османа Идриса
цул совгIа хIара котало яь-
ккхача ловзара тIехьа ший-
гара премеш телар футбо-
листашта. Гол чутехачоа
кIахьегаман преми лора. Иштта
дикагIволча кхач футболи-
ста ший ахчач ийца маши-
наш елар клуба президента.
Царна юкье кхыча кIамах
бола нах а хиннаб. Цу тайпа-
ра болх Идриса «Ангуштаца»

цIан шера бир. Овшань-
кIан Рашида цIерагIа ста-
диона тIара, «Ангушт» ловза-
ча керттерча моттигера, три-
буна яр а цIихеза гIишлонхо
вар. Из а ший ахчач ийр
Идриса. Дукхача наха накIа-
ьяннай из, ловзарга хьожача
хана догIах е бIайхача маьл-
лах нах хьулабеш хиларца.
Цул совгIа вай дуккха мех-
кахой баьгIаб цу кхоаленна
кIалха, доккхача концерташ-
ка хьежаш а.

2007-ча шера ше даьча
йоазон тIа «Сердало» газе-
та корреспондента Дзовра-
наькIан Марема яздаьдар:
«...ПолданаькIанчо мел яь
гIишлош кердача наькIех,
дикал лакха йолча вайци-
гарча а арахьара тIаенача а
гIишлон материалех пайда
эцаш яьй. НачIал долча
гIишлонхочуни тешамеча
новкIостеи санна, цун цIи
йовзаш я ГIалгIайчел гаь-
нна арахьа. Ше болх беча
вурийтта шера цо хьальяьй,
эргайоаккхаш тоаяьй бIаь
совгIа тайп-тайпара гIишло.
Ший мохк а республика а
езаш вола хIара саг санна,
паччахьалкхен кхоаненах
дог лазаш, ше хьадер Росси
тоалургйолча оагIорахьара
IаткIаш хилийта гIерт из».

Тайп-тайпарча моттигаш-
та ший чоташ гIо-новкIостал
деш-м Идрис даим а хиннав.
Масала, ЭкажкIонгий-Юр-
тарча №2 йолча ишколанна
эшачунга, доацачунга хьо-
жайш, дий шера из ишкол ле-
лайир цо, итт шера Наьса-
рерча «Рингкомбанка» со-
вета председатель хилар из.
Ювца банк IоахилганаькIан
Дауда яр, ахчан каьхаташка
хьожаш а царна кулг язда-
ра болх беш а кIахьегаман дезар
Идриса. Вай республике
цIихеза яр хIарман цIанкхетар
«Даьймохк», цун кулгал-
хочун АтиганаькIан Мусай
Хьасана заместитель волаш
а дикка ха яккхар вай мех-
кахо, из цIанкхетар кIа-
ман гIулакха оарцагIдаьнна
лелаш а дуккха дика
хIамаш карагIдийнна а дар.
Дукха новкIостал даьд
Османа Идриса маьжди-
гаш деш болча наха ахчан-

ца а гIишлош еча гIирсаца
а. КIахьегаман белгалдаккха
безам ба са, Белгородорча
салоIаца парка новкIостал
дарах, цигара хьадаьта сер-
тификат хилар. Цо йоах, цу
йоккхача шахьара парке,
гIо-новкIостал даьча Идри-
са хетаяь IоакIа (плита)
улл. Иштта артистийски коми-
тета дошо майдилг а енна
гIишлонхочоа. Деррига цо
мел даь беркате гIулакхаш,
цунна тийнна совгIаташ, сий-
лен грамоташ иййца варгвац.
Идриса ше яхачох, цо мел
яьча гIишлоех баркал оалаш,
грамоташ тийннай вай мех-
кахоа.

Цу совгIател совгIа, цо
лелаю еза, сийдола цIераш.
Из ва «ГIалгIай Республикан
гIорваьнна гIишлонхо», «Рос-
сийски Федерацие сийдола
гIишлонхо», Дунен халкIаш-
та юкьерча хIарман Акаде-
ме член-корреспонденталла,
цу Академе сийдолча ака-
демикалла хержа хиннав
гIишлонхо.

МоллагIа хIама сиха кхе-
тадеш, диц ца луш, да-
гахьа лоаттаде ховш ва
Идрис, зIамига волча хана
денз. Цунна дола тешал
да цо КьорIа цIан кIира
деша Юмадаь хилар. Ше
ворхIлагIа классе вагIаш,
даь-сесага Залобана Юмадир
шийна КьорIа, яхаш, дий-
цар цо. Укхазача хьоахае ме-
гаргйолаш я цун вахаре-
ра цIаькIа моттиг. Наьса-
рерча ислам Юмадеча ин-
ститута дуккхача гIо даьрех
ва гIишлонхо, цунна енна
«Ислам Юмадеча института
сийдола доктор» яха цIи.

Дезал кхийнаб вай мехка-
хочун. ВоI ЙоакIап гIишлон
балхаш деш ва, мехкарий
Мадина, Мовлатхан, Аза шо-
шой дезалаш болаш бах.
Цун тешаме новкIост йолаш,
хьайоагIа фусам-нана Галай
Хьава.

Тхоай кIамаьл чакхдоа-
лаш, Идрисага хьайттар аз;
гIишлон балхацара маца
кIахьегаман хьо, аьнна. Ший
керттерча балха говзалца-
ра цIаккха кIахьеставац ше,
аьнна, жоп делар наьсархо.

Дика хьалаш хьакхоллача, бокIонаш телхаеш хилар дийцар Шолжерча администраце

Козой Мадина

**Каст-каста нийслуш долча
административни бокIо-
наш телхаеца бахьанех цаI
да, Шолжа-Шахьара бахар-
хоша ца йоагIаца моттиге
нувкаш гульеш хилар.**

Шахьара администраце
хоам баь ма хиллара, админи-
стративни комиссе, аргIанарча
кхетачен чаккхе еш, белгалдир;
каст-каста рекламни обяьвле-
неш, афишаш, баннераш, шо-
ашкара хьальетташ, бокIонаш
телхаю; иштта гIаьнаш доагаду,
бокIонаш ца йоагIаца мотти-
ге мах бара моттигаш хьакхолл.
Из доацаш а, кхетаче
дIахьош, чаккхе ийр тIехьарча
хана дIайихьача аргIанарча
10 кхетачен. Мэре белгалдир,
цу юкIа, хьалаш тоадара йола
бокIонаш телхаеш хиларах
долча административни 195
протоколага хьежа хилар.

Уж бокIонаш телхарах ад-
министративни бекIтокхаме
оттавергва, ГIалгIай Республи-
кан 2010 шера оагIой бетта
7-ча дийнахьа №60-РЗ йолаш
арадаьннача «ГIалгIай Респу-
бликан доазон тIа цIаьйола
бокIонаш телхара хьакхьар-
ча Закона 18.2 даькIага хьеж-
жа», - аьлар Шолжа админи-
страце.

«Iарамхи» дегIакхувларах долча «наькIий картах» дийцар паччахьалкхено

АькхенаькIан Марем

**Туристаш тIалатташ
йолча «Iарамхе» мот-
тигий «наькIий кар-
тах» дувцаш, кхетаче
дIайихьар вице-премьер
волча ЗурабанаькIан Юв-
сапа. Кердача хувцамаш-
ка диллача, еррига мот-
тигаш хьалье йолаер-
гья 2030-ча шерга кхача-
лехь.**

Паччахьалкхен зарбан
болх лелабераша белгалде-
чох, укш шера дIадоладергда
цIаьцадола балхаш. Мушех
баь ши никъ, когсоалозаш
хехка никъ, лоамашкарча
транспорта лаьрхIа гараж,
иштта кхы а духка да кхоа-
чашде лерхIар. Царна юкье
да музей хьаеллар, гона-
хьарча моттигашка хьежа
ийш йола гIала хьальяр, мас-
сехк гостиница, кафе, тикаш,
ресторанаш, спорта мотти-
гаш хьаеллар. «Iарамхи» то-
аярах дувцаш ЗурабанаькIан
Ювсапа белгалдир, керда-
ча проекто мехкара туризм
дика йоржаергхилар.

ГалгӀайчен лоамашка хьежар, Шоанерча бейнарий мишта сий ду

Коазой Мадина

ЖӀайрахъа-Ахабоарзен музей-заповедника болхлой баха хилар бейнарий шахъар оалача моттиге. Из я Шоане яхача моттига гаьна йоацаш. Цох дийцар цигарча зарбан болх лела-бераша.

Бейнарий Шоанера шахъар - из каш да, 200 совгӀа лӀаттан кӀалха саг дӀавелла воаллаш. Говзанчаша яхачох, дӀаяхача бӀаьшерен ханашка хиннад из.

Кашамаш ма дарра лӀаттан кӀалха да. ТӀехнахъа кхерах даь бӀоагӀий да, цига гӀолла ЙокӀалвала а хьалтӀавала а йиш йолаш, йита моттигаш я, цунна ах тхов лӀаттагӀара хьальарабоалаш ба.

ЦӀхьадола кашамаш чура шоайла вӀаший хотталуш да, хьалтӀавала а ЙокӀалвала а таро йолаш. Кашамий тхов ши оагӀув болаш ба, наггахъа мара ши оагӀув болаш нийслуц. ЦӀхьайола нах дӀабехкаш хинна моттигаш, бейнараш Лобехкаш лелаяь лаьрххӀа моттигаш йолаш я. Юкъара уж моттигаш дӀалаьрхӀача, 77 мара царех паччахьалкхено дӀаязъь латташ а яц. ЛаьрххӀа дола балхаш дӀадихьачул тӀехьагӀа, гӀалгӀай къаман культуран тӀехьален гӀишлошта юкъехьоргъя», - аьлар ЖӀайрахъа-Ахабоарзен музей-заповеднике.

ГалгӀай мехка поэтически болам хилар

Гаьгенаькъан Мартина

ЛаьрххӀача тӀема операце доакъашхой бераша, поэтически болам дӀахьош, шоай хоза байташ хетайир карарча хана Даьхе лораеш латтача бӀухошта, яхаш, дийцар «Даьхен лорбой» ганза моттигерча филиале.

Дагалоаттама, сийлен Мемориала доазон тӀа, гӀалгӀай бӀухошта тӀема даькъ тӀа карагӀдоалар хестадеши, байташ йийшар бераша. Дешархоша доаккхал ду шоай хьамсарча мехка, исторически сийленгах. Кьонача байташ ешараша довзийтараш дар дегаш тохадолиташ чулоацам бола мугӀараш», - аьлар тхоца къамал даьчо.

«Оаха доаккхал ду вай берех, цар дег чура дувц шоашта хьалхашка латта хьал. Тхо тешаш да, болам берригача мехка бахархошта хьамсарча лӀаттанцара безам гойташ хиларах», - аьлар Беканькъан Мадина.

Дийнача культуран доакъош

ГалгӀайчено чӀоагӀдеш латт культуран бувзамаш

Галой Муса

Из болх лоархӀаьме хилара масал да, ардара бетта 17-18-ча деношка Франце столице дӀадихъа ГалгӀайчен культуран Денош. Из кхетаче хилар Париже; Илман, культуран Эрсий цӀагӀа.

Хоам бу, гӀалгӀай паччахьалкхен 100 шу дизара хетаяь из хилар. Цига дакъа лоацаш хилар дукха кхоллама нах. Уж бар французски культуран ассоциацией викалаш, Парижа университетий хьехархой, студенташ, ЮНЕСКО викалаш, гӀалгӀай студенташ, говзанчаш, кхьбола цига бийха хинна хьаьший.

Цу кхетаче хиннача наха боккха теркам тӀабахийтар ГалгӀайчен культуран, архитектуран мах барашта. Франко-ГалгӀай тохкама центра дика къахьийгар, ГалгӀай Республикан таханарча заман культуран, туризман, вахара-экономически толамаш французски говзанчашта дӀадовзийташ.

Парижа культуран центре хиннача наха таро хилар, шоашта бӀарга а гуш, цу гойтама мах оттабе. Цига го йиш яр вай мехка культуран дикаш, тамашийна хоза Иалам, ше морг кхы боаца къаман гӀирс гойташ дола суртанчий балхаш.

Цу мугӀаре шоай лаьрххӀа

йола моттиг дӀалоацаш хилар гӀалгӀай истингаш, курхьарсаш, къаман даар.

Хоам бу, ГалгӀайчен культури презентаци хьайийлар, Илман, культуран Эрсий цӀен кулгалхочун гӀончас Овчинникова Асяс, иштта Франко-ГалгӀай тохкама цӀен кулгалхочо Боканькъан Ийисас. Цу кхетаче хиннарашца онлайн къамаьл дир ГалгӀай Республикан миннаца кулгалхочо Мизенаькъан Руслана. Цул тӀехьагӀа хьехар, вай республикан таханара вахар гойташ дола фильм, цул совгӀа тамашийна лоаман ГалгӀайчен гӀалай суртий гойтам а хилар.

Цу тайпара гойтамаш дикагӀа дола масал да, ГалгӀайчен дийнача вахарах бола хоам кхьча мехка бахача наха бовзийта. Кхерах хьалъь гӀалаш, тамашийна хоза гахьар дола кӀувсац, дукхача тайпара художественни балхаш хиларах уйла еш, къаман Иадаташ мел хьаькъале да кхетадеш, къаман гӀирсах, вахаре леладеча кхьча хӀамаех цецбувлаш, иштта кхы дукха хоза хьалаш бӀаргагуш вола саг тара ва, цӀенача хьастара хий молаш волча сагах.

Боккха теркам тӀабахийтар, Пхьуй оалача моттиге кхерах балхаш де Йомавара хьалхара ишкол хьаеллара, цига дийша, Йомабенна баьннараш ба, баткъа ботташ гӀишлош еш боах-

караш. Цар балха лакха мах оттабир.

Тха болхлоша белгалдир, Россе массаханарча ЮНЕСКО чувноагӀаш волча викала гӀончас Ринза Кирилла лакха мах оттабир цига хиннача материалашта; цо белгалдир, ГалгӀайчен культуран, туризман, экономикан хьалаш дувцаш бола гойтам дӀабахьара ше новкъостал де кийча хилар.

Сорбонна университета хьехарчочо Менеле яхачох, исторически тӀехьален мах бола, тамашийна гӀишлош лораьр, гӀалгӀай Иадаташ, культура Европа бахархошта гойта кийча хилар да.

ЧӀоагӀа лоархӀаьме да, ГалгӀайчено Париже дӀабихьача гойтаме, мах оттабе ховш бола говзанчаш хилар. Цигарча Франко-

ГалгӀай тохкама центро халкъашта юкъерча проектаца шоай хувцамаш даьд; гӀалгӀай культура, мотт, литература ше йолча моттигашка хургдолаш.

Цу дикача, ца хилча баргбоацача балхо дӀахохьоргда, боккхача безамца, Бельгера, Францера, Германера, Голландера, ГалгӀайчен бахархой юкъебахар - ма хулла дукхагӀа ГалгӀайчен культурно-исторически мах бараш Европа бахархошта цар довзийтар.

Шеко а яц, ГалгӀайчен селханара, таханара вахар довзарца; европейчаша шоашта кердадараш хьаделларгда, керда мах оттабергба. Цар безам хургба мичча хана баька а вай хозача мехка баька, ГалгӀайчен вахар бӀаргаго.

ГалгIайчен хьинар долча наха «Зилахар» яхача лагере говзал Юмаю

Габгенакъан Марина

Кхоане йолча ГалгIайчен кагирхоша тIема-патриотически говзал Юмаю «Зилахар» оалача лагере, из я Кылбаседа-Хирийче, яхаш, дий-цар «Сердало» газетига ГалгIай Республика «Кьона патриот» яхача кагирхошта тIема-патриотически кхетам балара йолча Центра болхлоша.

«Кхетачен программана юкьедоагIаш дар автомат вIашагIяккхар, вIашагIйоллар, хьалхара лорий новкъостал дар, фон гIонца кхувса герзаш довар, Iадсаькх кхоссар. Цига дакъа лоацаш ва ГалгIайчен Кагирхой халкъа фронта моттигера болх лелабу Эккажакьонгий Ислам», - аьлар кепа йоазонга хоам баьчо.

Цо яхачох, цига Iомаваларо таро лу дегIа дика оамал чIоагIе, хьинар долаш, ший никь лерттIа лелабеш саг хила.

Кагирхой кхетачен Цено студенташта новкъостал ду

Габгенакъан Марина

Кылбаседа Кавказерча Габгенакъан Гирихана цIерах йолча таханарча кердадарий колледжаца бувзам чIоагIбир республикерча кагирхой кхетачен Цено. Из хоам «Сердалога» бир цига дакъа лоацаш хиннараша.

«Шинна оагIонна дикка пайда беш, юкьера бувзам чIоагIбеш, хургда из гIулакх. Кагирхой кхетачен Ценна кулгал деча Ведажанакьан Зоврбика белгалдечох, студентий кхетам лаххбеш йола кхетаченаш дIакхухьаргья цар цьана; иштта, республикера гIо деш лелараш кхы а дукхагIа хулийташ, болх дIакхухьаргьба», - йоах тха газетига бенача хоамо.

Наьсарен Iаьдала болхлошта, Сколковера ишкол яьккха хиларах дипломаш делар

Аькхенакъан Марем

Наьсарен-Шахьара администраце болхлош тоабанна, «Хьаьший тIаэцаш йола шахьараш» яха Сколкове кулгал дара дешара программа Юмаь хиларах дипломаш делар.

Масала, цьхан шера дийша ваьлар шахьара хинна мэр Йовлой Урусхан, мэра гIонца Мархенакъан Милана, адми-

нистраце архитектуран даькъа кулгалхо Цечой Басир, мэре соьдаькъа кулгалхо Гуденакъан Залина. Иштта диплом хьайцар ГалгIайчен туризмах йолча Комитета кулгалхочун декхараш кхоачашдеш волча Цьхорой Мухьмада. Дипломаш делар Москверча дикагIа болча моттигашта доал дарца белгалбаьннарашта.

«Цар дешар мах боацаш дар, ГалгIайчера из цьха

тоаба мара йийха а яцар цига», - аьлар Наьсарен мэре зарбан болх лелабераша.

Дешара программан кергтера дешаш дар: шахьарий туризм, экономика дегIайоалаяр.

Цига хьехаш хиннараш бар РФ ВЭБ викалаш, кулгалдара Сколковерча ишкола, РФ экономика дегIайоалаяра Министерствон, дунен тIа дика бовзаш бола вахара бувзамашта тIахьожам лоаттабу

нах (модератораш), лектораш.

Бакьахьа хеташ, хьахержа хиннарах яр мехка 200 шахьар. Цу тайпара, доал деча наьха хIара тоаба, цу юкье ГалгIайче а йолаш, туристически оагIув дегIайоалаяр, мехка туристаш дукхагIа хургболаш, гостиницашца ювзаенна бизнес даяхьар, балха моттигаш хьакхоллар, иштта кхы дуккхадар а мишта хила деза Юмадеш хилар цига.

Магаса ишколашка дIайихьар, хьехам бу кхетаченаш

Коазой Мадина

Магаса администраце тIахьожам лоаттабара, новкъостал дара йолча отдела болхлоша, ОМВД кхувш боагIарий гIулакха волча инспекторца цьхана, шахьара ишколашка дIайихьар

хьехам беш йола кхетаче, яхаш, дийцар доал деча даькъ тIарча зарбан болх лелабераша.

Юкьарча дешара моттигашка хьехам болх дIабихьар, шийна гонахьарча нахаца дорхал лелаеш, хар-

цахьча наькъ тIа волаш, тамашийна оамалаш лелаеш бола нах белгалбара хьакьехьа.

Иштта хьехархошца, ишкола кулгалхошца кьамаьлдир. Цар хIара денна берашта нийса никь дIахьехаш, дIахьош бола болх пайданна хургболаш, де дезар

белгалдир.

«Кертгера терко тIахийтар, хьехархой, ишкола кулгалхой массаза берий даьшца бувзам болаш хила безара, хIана аьлча царна кхетам балара кергтера дакъа дIалоацараш уж ба», - аьлар Магаса администраце.

Галгайчен единоросса хьожаш ба, шелал таярца яьча кийчонга

Султиганькъан Йоакъап

Наьсарен кхален «Цаг Йолча Росс» моттигерча парте даькъа секретарь Исмейланаькъан Амиран, райсовета кулгалхо Эккажанаькъан Идрис хьежар хьатгайоагача шелалга котельне кийчо мишта яьй, яхаш, дийцар «Сердало» газетага парте моттигерча даькъа викалаша.

«Цу котельне талашо ю Яндарерча, вташгара даьча ийс ценна, ишкола, берий беша. Керттера терко таяхийтар тан заманга котельне болх лертта вташагболлара, из тешаме хилийтара. Говзанчаша белгалдир, деррига котелаш болх бара кийча хилар, юкье кхоачамбоацараш доацаш, из болх лертта даьхош хилар», - йоах хоамо.

Исмейланаькъан Амирана белгалдир, ший ханнахьа кийчо яь уж хилар лоархаме долга, бахархошта лертта хьалаш хургдолаш.

«Тха декхар тхоашта могор дар да, наха йовхал лоаттаяра, цар йоакхо яра, цар фусамашка йайха хилийтара, тан шелалах уж лорабара», - аьлар цо.

Эккажакьонгий Идриса белгалдир йовхал лоаттаяра ха хьаотташ хиларца, пешкаш лертта болх беш хилийтара керттера декхар долга.

Берий бешамашкара царцарча кхерамзлен хьал миштад тохкаш, хилар МЧС

Коазой Мадина

«Бералла академи» яхача берий бешара царцарча кхерамзлен хьал миштад хьожаш, хилар Магасерча МЧС оагтон болхлой.

Из хоам «Сердалога» бир цу моттигера. Ций яьлча эшаш бола кхоачам ший моттиге уллий, нах тлэхкоачача бий хьежар кхерамзле лораераш. Иштта цар техкар, цаьхха хатар хинна нах гийшлон чура арабовла безача кхоаче, цу гулакха лаьрхга йола моттигаш лаьрхга белгало яь йий, цар хьал миштад. Берий бешарча болхлошта хьалхадькхар, цу тайпара хатар хилча, эггара хьалха фу де деза.

Тюй-Юрта кашамий керда доазув хьадийллар

Аькхенаькъан Марем

Тюй-Юртар цхьа кашамаш дьакъайладар, шоллагдараш дьакъовла дезача хьале кхача латт, из бахьан долаш, веннар дяволла хало хулар бахархошта.

Мехкадаьга Келаматанькъан Махьмуд-таьлага дехар даьдар цу юртарча наха; кашамашта лаьрхга моттиг кхоастае шоашта, аьнна. 8 гектарага кхоачаш дола доазув кхоастадаь, Гуцаранаькъан Микаила гю деш йолча ганзага гюлла, тоаьй из моттиг тахан. Кашамашта

длатлабодаш асфальта кхо никь биллаб, машинаш йовуттае 25 моттиг кхоастаьй. Кашамий коа эшаш мел бола кхоачам цу чурча цалга чу болаш ба.

«Керда кашамаш - уж байнача нахацара лерхам ба тахан. Доккха баркал оал аз из маьл бола гулакх хьаллоацаш кьа-

хьийгарашта. Боаггача боараме тоадаь хила деза кашамаш. Из болх даьхоьоргба вай республикерча массайолча моттигашка», - дийцар Мехкадаь зарбан болх лелабераша, республикан Кулгалхочун кьамаьл теркаме лоацаш.

Укх шерара декхараш кхоачашде аьттув баьлар, наькьий гулакхех йолча Министерствон

Коазой Мадина

Укх шера кхоачашгьяьча «Кхераме доаца дика наькьаш» яхача проектага гюлла 28 км кхоачаш бола 13 никь тоабе аьттув баьлар. Из хоам «Сердалога» бир цу оагтонцарча министерствос. Эггара дукхагга кьахьийга моттиг Наьса-

ре я. Ийс урам тоабеш, болх дьабихьар цига. Дукха ха йоацаш, тоабь баьлар 3,25 км кхоачаш бола Наьсар-Керттен яха урам.

Кердача хьала тла болабаь Наьсар-Маггалбик-Лохера Курп-Терек яха никь. 4, 75 км кхоачаш керда никь билла, глашлой никь тоа-

беш, наькьашкара глармаш, керда лампаш йоглаш болх дьабихьаб цига. 5 км бола Заьзгакьонгий-Юрт - Махьмад-Хитле - Моздаке хотташ бола никь эргабаьккхаб.

Иштта бола болх дьабихьаб Магасера берий беш, ишкол йолча Чахкенаькъан, Базорканаькъан цараш лелача шин урам тла. Илдарха-

Галий тара Шолжах тилла тий тоадеш дикка кьахьийгад болхлоша укх шера.

«2019-ча шера денз республике хьаяхьача «Кхераме доаца дика наькьаш» яхача проектага гюлла 400 км совгга наькьаш тоадаьд (93 моттиг)», - белгалдир наькьий гулакхех йолча Министерстве.

Цихезача журналистах бола дагалоацам

Курскенакъан Ювсапа 90 шу дизад

Тарчакханакъан Сали

Укх деношка 90 шу дизад ПалгӀай мехка дика вовзаш хиннача журналиста Курскенакъан Ювсапа. Из ваь хиннав 1934 шера ардара бетта 20-ча дийнахьа, лоаман ширача Лаьжге. Цар дезале 8 бер хиннад, бакъда цу ханарча къахетам боацача Ӏаьдало цунгара воаккх берий когӀортолга хинна да, 1942 шера НКВД болхлоша цӀагӀара дӀавига из кхы цӀенах кхетац. Бера ха Ювсапа а цул зӀамагӀбарий а шийлача, мецача Казахстане хиннай. ХӀаьта а деналах, эзделах ца вохаш; хьалкхийна зӀамига саг дуккхача ший мехкахошта дика масал а хинна ваьхав, цу гаьнарча мехка а цӀавеначул тӀехьагӀа а.

Ше итт класс яккхачул тӀехьагӀа, из деша вода Алма-Атерча юртбоахама институте, бакъда вахарца дувзадена цхьацца бахьанаш нийсдаларах, цо чакхдакхцац из дешар. Вайна цӀадакха мукъа бенначул тӀехьагӀа, из юха ший мехка воагӀа, 1958-ча шера Нохч-ПалгӀай радио къахьеге волалу из, цу хана денз, ше валлалца журналистий мугӀаре волаш, хьинаре къахьегаш, чакхвоал Ювсап. Юхьанца цо кулгал дир корреспонденташ-царча бувзамий даькъа, цул тӀехьа йӀаьххача хана юкьара-политически редакцена керте лаьттар. Цун дукхӀагӀа йола передачаш ювзаена яр къаман эзделаца, цун сий лорадарча,

Сурта тӀа: (аьрдехьара аьттехьа) СаганӀаькъан Ӏалихан, Курскенакъан Ювсап – кьонача журналисташца.

вахарерча лоархӀамеча дешашта, юртбоахама, доттагӀала, и. кх. дӀ.

ПалгӀай Республика хьаьчул тӀехьагӀа, радио а телевидене а болх бир цо. Цун передачашта юкье яр доттагӀалах, мохк дегӀаахарах, къамаша дикагӀа йола балха поалхам дӀа-юха екьарах йола передачаш. Масала, царех цаӀ яр, «Вай лоалахой болча» яхаш. Цу передачага гӀолла Ювсапа дув-

цар Хирийчен Пригородни кхале бахача нахах, цар къахьегамех, вахара хьалех.

Ювсапа новкъостал дора кьонача, кхувш боагӀаца журналисташта. Масала, царех вар Ӏахилганаькъан Михаил, Мерешканаькъан Султан. Сона а хийла хьехамаш деш, къамаьл дора Ювсапа, Шолжа-ГӀалий тӀарча радион цӀагӀа нийсвелча. «Цо болх могабарах, радио балха хьехарах, цига къахьеге

волавелар со», - аьле, Ювсап хийла дагалувцаш хезав сона Мерешканаькъан Султана. Цунца болх баь бар вай дикагӀа бола журналисташ Овшанаькъан Мустафа, Малсаганаькъан Або, Пхьилекьонгий Махьмад-Саид а Махьмад-Рашид а, Гаьгенаькъан Гирихан, Цолой Руслан, Шакренаькъан Батарбик, кхыбараш.

Ӏаьдало лакхара совгӀаташ а цӀераш а еннайр цунна, хьий-

гача кьин мах беш. Из вар СССР журналистий Союза доакъашхо, «Нохч-ПалгӀай АССР культуран гӀорваьнна болхло», «ПалгӀай Республикан культуран гӀорваьнна болхло». Иштта цунна еннайр вай республике эггара езагӀа лоархӀаш йола «КарагӀдаьннарех» яха орден.

Кхелхав Курскенаькъан Ювсап 2008 шера чиллан бетта, ший 74 шу даьннача хана.

Къаман беркат

Исторех болча дагалоацама ганз болх беш я

Ӏалой Муса

Къаман исторецара, дӀаяхача хана цихеза хиннача нахацара дагалоаттам вай бахархошта боча ба. ЛоархӀаме да цар цӀераш книжкашка, кхьйолча моттигашка яхийтар.

Мехкахоша хьалхале ле-лаеш, ши бутт хьалха вай республике хьакхелла исторецарча дагалоаттамах йола ганз ший болх дикка дӀахьош я. «Ингис» яхача гӀо деш йолча ганзо дийцар «Сердалога» цун аьттув баьнарех, де лерхӀарех.

«Вай мехка санна, арахьа бахаш болча ПалгӀашта юкье чӀоагӀа дезадена тӀаийца хӀама да ганз хьакхоллар. Цу юкьа, лакха начӀал долча суртанчаша, скульптораша, иштта кхыболча болхлоша гӀо деш, ПалгӀайчен хьалхарча кулгалхочун Заьзганаькъан Идриса оттадерг-

долча сийленга бустам боаккхаш хилар ганз», - йоах тхога бенача хоамо.

ШакӀа кхерах хургдолча сийленгацара болх, 2024-ча шерарча оагӀой бетта 1-гӀа ди отталехь, йистебаккха безаш я Карелера уж балхаш деш йола моттиг.

Борзах дола сийленг хьадеш, къахьегаш боахк Росточерча шин моттига болхой (цаӀ топпара, шоллагӀдар борза).

Магасерча «Дзурдзуки» яхача доазон тӀа сийленга лаьрхӀа бетона кӀийле хьальеш боахк «Элит-Строй» яхача гӀишлон балхаш леладеча фирма болхло.

«ПалгӀай паччахьалкхен 100 шу дизар» яхача аллея балхацара каьхаташ кийчдеш, къахьеге болабенна мехка.

Проект хьаллоацаш, гӀо даьрашта доккха баркал кхайкаду ганзо. Цу юкье ба Келаматанаькъан Махьмуд-

Ӏаьла, Поаланкой А. М. (Москв), БӀарахой Б. А. (Москв), Кьоастой И. М., Тоачанаькъан С. Я., Джандиганаькъан З. С., Батхенаькъан А.

К., Кьоастой М. Д. Из гӀулакх хьаллоацаш гӀо даь юридически оагӀув ба ООО «Консалт», цун кулгалхо ва Хутенаькъан Р. М.

«Моттигерча ашарий сайре» яха концерт хилар ПалгӀайче

Гаьгенаькъан Мартина

Наьсарен-Шахьара культуран цӀагӀа, «Моттигерча ашарий сайре» яха концерт хилар. Из хоам «Сердало» газетага бу цу моттигера.

«Из безаме концерт го а цун доакъашхошка ладувгӀа а цига гулбелар ашараш езараш, дешархой, студенташ.

ПалгӀай меттала хоза иллеш даьхар театра, кинон, таханарча заман тароний Центра артисташа Хамхой Ювсапа, Эккажанаькъан Маринас, Беканаькъан Хаде, ЦӀечой Жаннате, Эккажанаькъан Розас, Оздой Лейлас, ГабарӀаланаькъан Мадинас.

«Ювца со», «Кура зӀамсаг», «Хьо деттале, са дог», «Барт цаӀ хилба», иштта кхьдола иллеш дезаделар гулбеннарашта», - аьлар кхета-че вӀашагӀьеллача режиссера ГетагӀазанаькъан Илеза.

14 ВАЙ ДААР

Йайха дилла

Вай мехкарча бахархошта кийчде ца ховш, даар дац

Султиганькъан Йоакъан

Моллагла догъэтта даараш да тахан вай мехкарча кафешка, болх беча моттигашка кхача кийчбеча. Мук де ха хьатлаэтгача; Москве, Нью-Йорке массахана корайоагаш йоаца борщ, плов, тайп-тайпара салаташ хул моллагла йолча кхача кийчбеча моттиге. Майрра ала йиш я тахан, вай мехкахошта хов чаме даараш кийчде, из гулакх дика шаьрдаьд вай кхалнаха. Марта, мук, пхьор – дегла низ лоаттабешаш да сага.

Тохан оалаш хоз вайна, тхьорарча хана баьхараш могошал, дегла низ дикагла болаш бар аьле. Теркалде деза, тахан вай санна дийнахьа массайттаза кхача кийчбеча моттиге уж чу ца гийрталга. Уж баьха ханаш хланзарьяраш санна парглата

хиннаяц. Дахча даьккха, тлаккха из кхатилла, пишк йохаелча мара даар кийчде аьттув хиннабац тхьовра баьхарий; хлаьта тахан вай, цилеторг хьалсага мара ца езаш, да; йоккха юкь яла-лехь, кийча хул моллагла хлама.

Сов яьржача парглатоно мекъдаь адам, совлен кийлаш текхае даьннад тахан. Эггара лоархламеглар – буаш бола кхача унахцена, дегла зе деш бо-ацаш, хилар да. Из оаггув хьайцача, глалглай къаман ладаташца чоагденна латгача даарашка цхьаккха кхача кхоачаргбац! Вай даараш хала дац, цул совгла, бьашерашка денз кийчдеш, масанена дезаденна хьадаьхаш да. Ше кхебаьча устаглан дулх, сьмарсакх чутесса дилла, кляьда нахча, мезаца молаш дола чайфу кхоачаргда царга, фу хургда кхы чам болашагла?! Ший говзал йолаш да вай даар, эь фу тоха еза ха деза кхалсага. Ета шура

чуетта хьокхабаьча бедех даь коартол, баьдаш тега клонд чуеллача чьаьпилгал хозагла хила йиш яц тахан цхьаккха даар! Иштта дац из, аьнна, шоашта хете; длахатгал, из машадаьтталла чулувтгаш, дуаш ваггачунга. Дагадохал, мел дукха адам гулдир вай республика хьакхелла ди дездеш кийчдаьча 4 тонн мехка хьовло... Дукха кхалнах баьккар, тхьовра денз вай къаман юкье лоархлалаш хьадаьхаш дола хьовла кийчдеш.

Республике баьккача хьаьша-ша, цун чамах тамаш еш, шоай мехка хлана дац иштта даар, яхаш, из мишта хьадеш да хеттар, дьаздора. Глалглай республикан 100 шу дизара хетабаь, мехкарча даараш кийчдеча наха боккха болх дьабихьар «Монте-Кристо» яхача ресторана доазон тла. Вай кхалнаха кийчде ца ховш даараш дац, цул совгла, эггара чаме хургдолча тайпара

уж тоаде хов царна. Моллагла кафе дачудахача цларла, кафе хьо дачуводе; Париже, Каире, Сингапуре ядача ресторанаьша доацача тайпара даар хьалхашка дена, дика виза араваргва-кх хьо. Кхача кийчбеш йола моттигаш ше-ший болх дикагла тоабе герт, адам шоаш болчаьха тлалаттаргдолаш.

Маггалбикерча, Наьсарерча, Илдарха-Глалый тларча, Шолжа-Шахьарерча кафешта, ресторанаьшта юкьера цхьаццараш болх ца беш сайцай, цу гулакха тларгюлла. Хларавар котвала гертгаш болх ба из! Дуккхача наха кхача кийчбар чоагла лоархламе, атта доацаш гулакх

да. Моллагла кафе дачудахача вай теркалду-кх, цу чура болхлой хьачубаьккарашца миштаб, нах цар мишта тлаийбу. Чоагла лоархламе да ший болх безар, лархлар! Офисе, гараже, поликлинике, кхай тла – моллагла моттиге хьо кхьаьгаш вале, йайха дер нах раьза хургболча тайпара де декхарийла ва хьо. Кхача кийчбеш волча сага, наьха унахцено лораеш, чаме кийчде деза ший даар! Талмаста леладе йиш йолаш гулакх дац из! Хьай болх бехктокхаме дьаьшош хьо хуле, хьайна санна гонахьарча наха а тоам бергба ла, из кхетаде деза хларане!

Иллиалархочун аргланара совглаташ

Ужаьханаькъан тайпанна хетадаь книжка

Гарчакханаькъан Сали

Маггалбика кхале вах глалглай гьорваьнна артист-иллиалархо Ужаьханаькъан Мухьмад. Из дика дагавоагла, цун иллешка ладийггача, 80-ча шерашка Шолжа-Глалый тла баьхача наха. Дикка ха я Мухьмада керда иллеш ца хоза, бакьда цо дьаьвннача кьаьнарча иллеша а боккха салолам бу, царга ладувггаш волча сага. Ше Наьсаре веча, «Сердало» газета редакце чуэтте, цун журналисташ фу деш ба хьеже, царна е блокнот е кьоолам беле, совглат дийя дьавода из. Укх наькьа цо журналистаца дайтад ше Коазой Нурдинаца цхьана оттадаь, кепе тега арадаьккха «Ужаьханаькъан тайп Глалглайчен исторен чухьа» яха книжка. Боккха кхьаьгем ба

534 оаггонах латташ бола из болх.

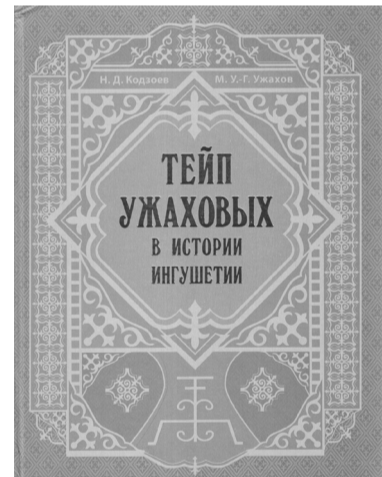
Лоаман ширача Аьга-Кхалара хьадаьнна Ужаьханаькъан тайп кьаьнаггларех ца! да. Кьаман вахара юкье доккха дакьа юкьедихьад цунах хьабаьннача кьонахаша а кхалнаха а. Кхоачам болаш да аьнна хет сонна, цун цхьаболо викалаш дагабехача. Масала, глалглай эггара хьалхара алапат, грамматика, газет, дошлорг, драматурги хьакхелла волча Малсаганаькъан Кураза Зоврбика нана Ужаьханаькъан Лоли яхаш хиннай. Хетаргахьа, цунгарча хьаькьала тароний цхьа дакьа кхьаьча хиннад волага, хлана аьлча даьнаьна ехьага хьежжа хул цар тлехьенаш а. Вайна массанена вовзаш ва, Сийлахь-боккхача Даьймехка тлеме хана, Нохч-Глалглайчен до-

шлой 225-ча полка командир хинна Абаьданаькъан Японца, цун фусам-нана хиннай Ужаьханаькъан Мустбе Маржан, эггара хьалхарча Россе Турпала, гьорваьннача лэтьчика, инара-ла Осканаькъан Сулумбика фусам-нана Ужаьханаькъан Салмана йол Раиса хиннай. Цу наьха цьераш кхы а дукха яха йиш яр.

Кьаьстга Наьсарен кхале баха Ужаьханаькъан чоагла накьабанна моттигерча наха. Царна юкье бар лораш, хьехархой, йоазонхой, тайп-тайпарча предприетей кулгалхой. Масала, Наьсаре а ерригача республике а дика вовзаш вар лор хинна Ужаьханаькъан Кьамбулат, вай республика хьаьйчул тлехьагла унахцено министр а хилар цох. Наьсарерча №13 йолча ишкола-интерната директор, райОНО, АТП кулгалхо хилар тайп-тайпарча ха-

нашка Ужаьханаькъан Расухана Ямархан, Наьсарерча мельзавада кулгал деш хилар Ужаьханаькъан Беслан, хлаьта лор Ужаьханаькъан Яхьый Софья ца йовзаш саг-м Наьсарен кхале хуле тамаш я. Соца цхьан класе деша баьглаб Ужаьханаькъан тайпан нах, царех вар вай республикан берий футбола командан налараш лораеш хинна Беслана Мухьмад, цо дакьа лаьцадар «Тлоарска бургац» яхача мехка яхьашка, цо а цун новкьосташа а толашагла йола моттигаш йоахаш а нийслора. Иштта соца цхьана дешаш яр министр хиннача Кьамбулата зламагла йола йиша Радима. Тамашийна сабаре а эздий а саг яр из.

Мухьмада журналисташта совглата дайтача книжка тла да дукха сурташ, царех дола йоазош. Хетаргахьа, из оттадаь

саг цхьаккха ший тайпан саг виц ца ве гийртав, аьнна, хеталу; из книжка дешача хана. Цунга хьожача юкьа дукха хлама довз, духхьал цхьан тайпах дайза ца леш, бларччача глалглай къаман исторех а таханарча вахарах а.

ИЗВЕЩЕНИЕ О ПРОВЕДЕНИИ ЗАСЕДАНИЯ СОГЛАСИТЕЛЬНОЙ КОМИССИИ ПО ВОПРОСУ СОГЛАСОВАНИЯ МЕСТОПОЛОЖЕНИЯ ГРАНИЦ ЗЕМЕЛЬНЫХ УЧАСТКОВ ПРИ ВЫПОЛНЕНИИ КОМПЛЕКСНЫХ КАДАСТРОВЫХ РАБОТ

В отношении объектов недвижимого имущества, расположенных на территории кадастровых кварталов:

субъект Российской Федерации Республика Ингушетия, муниципальное образование Малгобекский район, с.п. Южное, № кадастровых кварталов: 06:01:0300002

в соответствии с муниципальным контрактом от 26 июня 2024 №06/2024/ГО-17 выполняются комплексные кадастровые работы.

Уведомляем всех заинтересованных лиц о завершении подготовки проектов карт-планов территории, с которыми можно ознакомиться по адресу работы согласительной комиссии:

Малгобекский район, село Южное, ул. Молодежная, б/н

(Адрес работы согласительной комиссии)

или на официальных сайтах в информационно-телекоммуникационной сети «Интернет»:

Администрации МО «Малгобекский район» РИ

<http://malgobek-rn.com;>

(Наименование заказчика комплексных кадастровых работ) (Адрес сайта)

Администрации МО «Малгобекский район» РИ <http://malgobek-rn.com;>

(Наименование исполнительного органа государственной власти субъекта Российской Федерации, на территории которого проводятся комплексные кадастровые работы) (Адрес сайта)

Филиал ППК «Роскадастр РИ» <https://karastr.ru.>

(Наименование органа кадастрового учета) (Адрес сайта)

Заседание согласительной комиссии по вопросу согласования местоположения границ земельных участков, в отношении которых проводятся комплексные кадастровые работы на территории кадастровых кварталов: 06:01:0300002

состоится по адресу: 386336, Республика Ингушетия, Малгобекский район, село Южное, ул. Молодежная, б/н

« 1 » ноября 2024 г. в 15 часов 00 минут.

Для участия в согласовании местоположения границ при себе необходимо иметь документ, удостоверяющий личность, а также документы, подтверждающие права на соответствующий земельный участок.

Обоснованные возражения относительно местоположения границ земельных участков, содержащегося в проекте карты-плана территории, можно представить в согласительную комиссию в письменной форме

в период

С « 14 » октября 2024 г. по « 6 » декабря 2024 г.

Возражения оформляются в соответствии с частью 15 статьи 42.10 Федерального закона от 24 июля 2007 г. № 221-ФЗ «О государственном кадастре недвижимости» и включают в себя сведения о лице, направившем данное возражение, в том числе фамилию, имя и (при наличии) отчество, а также адрес правообладателя и (или) адрес электронной почты правообладателя, реквизиты документа, удостоверяющего его личность, обоснование причин его несогласия с местоположением границы земельного участка, кадастровый номер земельного участка (при наличии) или обозначение образуемого земельного участка в соответствии с проектом карты-плана территории. К указанным возражениям должны быть приложены копии документов, подтверждающих право лица, направившего данное возражение, на такой земельный участок, или иные документы, устанавливающие или удостоверяющие права на такой земельный участок, а также документы, определяющие (определявшие) местоположение границ при образовании такого земельного участка (при наличии).

В случае отсутствия таких возражений местоположение границ земельных участков считается согласованным.

Дийнаташта эшар

Салолача моттигашка, дукхагIа баьцовгIаш, дийнаташ хила деза

Султиганакъан Йоакъап

ПалгIай мехка дукха хоза моттигаш я, гонахьарча хозача Iаламах наха доаккхал де, хIара денна нийслуш йолча вахара халонашта гаьнаваьнна салаIа йиш йолаш. Къаьстта наьха безам тIабодаш йолча моттигех да, паркаш йола доазонаш, спортивни майдаш, хьун доакъош, республикан лоамаш дола моттигаш, иштта массане безам тIабода хиш, наха шоаш хьадаь Iамарч.

Ха дIа мел йода, хоза гонахьара доазув кийчдар, баьццара гаьнаш дIайогIар, салаIара лаьрхIа гIандаш, царна уллув нувхаш чутувсаш йола яьшкаш оттар, гонахьа сердал йогIар - из деррига а наха хоза хеташ а иштта хила дезаш а дола хьал да. МоллагIа ха яьнна саг а тIера ва ший салоIа ха хозача моттиге, дикача хьалашка дIаяхьа. Уж моттигаш вайцига йолаш я Илдарха-ГIалий тIа, Шолже, Наьсаре, кхьча шахьарашка, юрташка.

Тахан ГIалгIайчен уж хьалаш цига хьакхоллаш да вайна дика йовзаш йолча къаман проектах, наха салоIаш йола моттигаш ди тIехьагIа дукхагIа хулаш йоагIа.

Хьалха башха сага теркал ца деш, безаме доацаш лаьтта урамаш тоалуш доагIа, уж хоза хилийгара къахьег болхлоша, говзанчаша. Царца цьхана дегIайоагIаш я берий майдаш, дукхаза вIаштIара даьча ценой ковнаш, кхьйоло моттигаш. Из деррига дика да!

Шахьарашка, юрташка, хиш дола моттигаш, куц доаккхаш, кхьча тайпара тоайича дика хетар. Масала, йоккха йоацаш, шоаш хьаьь 10-15 метр лаьттан гIайрелг йолаш уж хилча мишта хургьар?

Из лаьттан чегилг эшаш я хьун оалхазарашта, чкъаьрийдуаргаш е боабашкаш цига Iеш хургйолаш. ТIаккха цига кхьдола оалхазараш а хьадоагIаргдар, цар самукъадоаккхаргдар дукхача наьха, дийнатий дуне дезарий дог хьоасташ. ДагадоагIа сона Наьсарерча хи тIа чкъаьрийдуарг массехказа хинна, геттара паргIата лелаш яр из, хин йистощка гIолла. Цкъашозза гIарагIураш якькар цига; шоай низ чоагIбара е Iа даккхара яьхка хургьаркх уж.

Иштта укхазата тайптайпара гаьнаш, кIотаргаш дIайогIа йиш я, бIарчча аллея хьае йиш я зизашца. Кхьметел 4-6 сотех хургйоло лаьттан чегилг хьа а къоастаьь, цига сомий гаьнаш дIайогIа йиш яр.

Иштта цьха оаса комсаш дIайогIа йиш яр. ХIана яц из? Кхьчахьа паркаш йолча моттигашка уж хилац. Иштта вайцига а дац дукха хIама, кхьча салоIача моттигашка долча хьалашка хьежача.

Цьханне ала тарлу, из эшаш дац лаьтта Юлийга сомаш, мозий, иштта кхьдар. Из лоадам боацар да, цох хьабоалача пайданга хьежача. Цу моттигашка ухача наьха е хьаьший таро хургьа; дIакхайда гаьн тIара Iаж, кхор, хьайба яккха; ший цIагIа волаш санна. Боккхийчарна а берашта а из дезалургда.

Шолже карарча хана Iама доазув кхь а дикагIа тоадеш латт. Берда йисте гIолла дIахьош да наькъашца дувзадена балхаш, доазув чудерзадеш, тоадеш, хоздеш, машинашга лаьрхIа моттиг кийчеш я, сердал лургйоло гIирсаш IодогIаш латт. «Туризм, гIишлош хьалгьар, хьаьша тIаэцар» яха проект кхоачашьеш; дика юкьеьккхай «Шолжа шахьарерча Iаман, парка юхера юкьара доазув тоадар» яха проект.

Хоза гIандаш, дахарденар дувца цIалгаш оттадаьд, гонахьара моттиг баьццара ерзаяь, иштта гаьнаш еIай, кхь дукха балхаш даьд цига.

Наьсарерча Iама гонахьара доазув а тоаде лаьрхIад. Из 2025 шера тоадергда «Фусам, шахьара хьалаш» яха къаман проект хилар баьхан долаш, из тоадара тIехьа кхадж тессаб дукхача наха, цо хьалхара моттиг яккхар.

Цох болча хоамо йоах, «юкьарлонна доазув тоадара чудоагIаш да, гилкема лелаш станци яр, шинна оагIорахьара из тIадоагIаш моттиг а йолаш, хи тIа рестоар, иштта кхетаченаш дIаяхьара, спорта, кхьдолча ловзарашта йола майдаш йолаш. Цул совгIа, цу проекта чудоагIаш да, цига къаман Iадаташ гойташ, догамца сурташ даьхка гIандаш, уллув нувхаш чутувса яьшкаш оттар».

Ши шу даьлча, уж деррига балхаш йистедаьх хургда.

ХIара гIишлонца таханарча заман гIирсаш хургда, цига архитектуран зIамига кепаш хургьа. НачIал долча дизайнера балхаша республикан шахьарий, юртий бахархой гIадбугарба, царна совгIаташ хургда царех. Уж кхь а дикагIа хургда цьхан хатгара уйла яь хуле: мишта ергьар-хьогI цу тайпара хин моттигаш форда гIажашта, кхьдолча оалхазарашта царех фусмаш хургйолаш? Царна гIайренаш, когашга кIалха лаьтта, сага новкъосталца доаца шоай ценош а кхь дIаходар а фу дича хургдар? ТIаккха оалхазараш цига бIенаш де долалургда, лаьттан хIара метра тIа тайп-

тайпара садоалла хIамаш хургьа.

Наьсарен Iам тIа бIаьш боабашкаш, хи тIа хьувза кхокхарч, эхь доаца къайгаш, маькха чегилг тIадетталуш дола чкъаьрий, дIаьха когаш дола богапхьид ца хуле, сона сакьердаме хетац.

ДагадоагIа сона, со зIамига волаш, шахьара кхуркхолга (фонтана) юхе се нийсвелча, цу чу чкъаьрий доацилга хайча; се чоагIа гIайгIане хинна. Цу ханналца хеталора; иштта хила йиш яц, хIана аьлча хий массахана тайптайпара дийна хIамаш чулелаш хила деза, аьнна.

ХIара саг, хин йисте нийсвелча, сагувсаш хул, хи чу моллагIа дийнат хиларга, цунна мах оттабе сиха волаш, цун тамашийна хиларго гIерташ. ДIаходар, ишта хила дезаш санна, тIаэцаш да.

МоллагIа хьалаш хьакхоллара балхаш дIахьоча хана, лоархIаме да цу юкье зоологически хьал доаладар. ЗIамига цIалг дича мегаргдар, цу чу кхокхарч леларгдолаш, хьайбашта йоккха йоаца моттиг йита йиш яр, цу хи чу лелаш дола дийнаташ Iергдолаш цу цIагIа. Кхьметел цьха иттеш гIаж чухийцача а сакьердаме хургдар! Динозавра сурт оттаде а йиш яр, цьханнахьа юкье!

Нагахьа санна бахархошта хьалхашка цу тайпара хIама дагадоха аьнна декхар оттадой, цьха бIаь саг коравергва, шийна хетар ала кийча волаш.

Полице зулам юхатехар, эькхаш дола герз а цунцара дукха гIирсаш а хьадоахаш

Курскенакъан ИбрахIим

ГIалгIай Республике гIолла йолча, наха низ барца къувсача Центра болхлоша, ГIалгIай Республике гIолла йолча УФСБ, ГIалгIай Республике гIолла йолча Росгварде урхаллен болхлоша Наьсаре, Магасе, Эккажкъонгий-Юрта дIабихьар хьем боацаш тахкара болх, цига гуча а даьлар, хьа а даьхар унзарча герза гIирсаш, яхаш, дийцар ГIалгIайче гIолла йолча МВД зарбан болх лелабераша.

Из болх дIахьош, хьадаьккхар лелаш дола 10 кийла хургйоло шоаш хьадаь герз, 427 топаца леладуг тайптайпара тIема гIирсаш.

Уж цьха доккха зулам дара юкьедаьх кийчдаь хила тарлуш дар, цу юкье террористически моттигаш а йолаш», - аьлар бокьонаш лораераша.

Цун кIийлен тIа уголовни гIулакх хьадийллад РФ УК 1 д. 222.1 ст., 3 д. 222.1 ст.

Царех виь саг хьалаьцав, РФ УПК 91, 92 статьяша дIадехацунга хьежжа, уж лийца чубехкаб.

Полице хьалаьцар «Жигули» яха машин энжий хехкар

Султиганакъан Йоакъап

Наьсаре хьалаьцар аргIанара ПДД бокьонаш телхаеш хиннар, яхаш, «Сердало» газетага хоам бу республикан МВД.

Вахара бувзамашкара хьал тохкаш хиннача Наьсаре гIолла йолча Россе ОГИБДД ОМВД болхлоша зийра, геттара воча тайпара наькъа бокьонаш телхаеш вола «ВАЗ-2101» автомобиля водитель.

Цу сахьате уж цига дIакхаьчар, царна корайир из машин. «Жигуле» тIа ваьгIар моттигара къона вахархо вар. Цун автомобиль полице дIаоттайр», - аьлар ГIалгIай Республике гIолла йолча МВД.

Массанена унзара хьалаш хьакхоллаш хинна водитель административни бехтокхаме эзав, РФ КоАП дIадехаца беса.

Хоам бу, шахьара даьк тIа цьхоагIо а лостам а хургболаш, иштта ДТП хургйоацаш, ца хаддаш болх беш ба бокьонаш лораераш.

«ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ» ПРАВИТЕЛЬСТВА РИ ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ КОРРУПЦИИ +7 (8734) 55-11-57, ЕДИНЬИЙ ТЕЛЕФОН СЛУЖБЫ СПАСЕНИЯ 112

сердало

Учредители:
Правительство
Республики Ингушетия и
ГАУ «Общественная
газета «Сердало»

Главный редактор:
Курскиева Х.А.

Адрес Правительства РИ:
360001, г. Магас,
пр. И. Язиков, 12.

Адрес редакции и издателя:
Республика Ингушетия,
386101, г. Назрань,
Тер. Центральный округ
пр. И.Базоркина, 60.
Тел.: 8 (8734) 77-11-84
Бухгалтерия: 8 (8734) 77-10-85.

Газета зарегистрирована
Управлением Россохранкультуры
по ЮФО.
Рег. номер ПИ № ФС 10-6526
от 5 марта 2007 г.
E-mail: serdalo@yandex.ru
Сайт газеты: serdalo.ru.

Набор и верстка произведены
в компьютерном центре
издательства газеты «Сердало».

Время подписания номера
по графику в печать:
23 октября 2024 г.
Фактически 17:20.

Точка зрения авторов может не
совпадать с позицией редакции.
При перепечатке
ссылка на газету обязательна.
Письма, рукописи, фотографии,
рисунки не рецензируются и не
возвращаются.
Свободная цена

Газета отпечатана в издательстве
«Южный регион»,
с готовых диапозитивов
Адрес: 357600, Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5.
Заказ № 1435 Тираж: 2000 экз.

ЖКХ доагIа ахча дIателара гIулакx тоадарах дийцар Шолжа-Шахьаре

Коазой Мадина

Шолжа-Шахьарерча ад-министраце, паччахьалк-хен кулгалхочун гIонча волча Балахой Михаила кулгал деш, дIайихьача кхетаче дийцар ЖКХ ахча дIателара гIулакx тоадарах.

Цига гулбеннабар энергетиках, ЖКХ болча оагIон кулгалду Лоалахой Ахьмад, шахьара да Лумаранакъан Аслан, хий лоаттадеча оагIон болхлой, дийша нах, иштта кхьбараш. Из хоам «Сердало-га» бир администраце.

Кхетаче белгалдир, ЖКХ оагIон ахча дIателара гIулакx Шолжа-Шахьаре чIоагIа лоха латилга, бахархошта тIалатта декхараш лакха долга. Цу юкье я, бахархоел совгIа, болх бу моттигаш.

«Шоашкара дIадоагIа ахча бахархоша дIатергдолаш, юкьедоаладе дезарех дийцар гулбеннараша. Белгалдир, наха декхар ханна-хьа дIацателаро боагIача боараме цу оагIон болх дIацабахийтар», - аьлар шахьарерча администраце.

ГIалгIайчен спорта Министерствос даькъалабийцар, Россе Хьалхале къайсача котбаьннараш

Гьаьгенаькъан Мартина

ЛаьрххIа йолча, могошал-ца халонаш нийслуча берий ишколе-интернате ше вахача хана, ГIалгIай Республикан физически культуран, спорта министра Белхарой Руслана даькъалабийцар; Россе Хьалхале къовсача эл-

линой-румий латарах котбаьннараш, яхаш, дийцар «Сердало» газетата цу боахама зарбан болх лелабераша.

«СовгIаташ, грамоташ луш; Белхарой Руслана белгалдир; республикан цъханкхийтгача командо хьалхара моттиг а

иштта пхи майдилг а яккхар лоархIаме да, аьнна.

Цо хьехам бир къонача чемпионашта, массахана шоаш лаьрхIачунга кхачара болча наькъ тIа уж хилар ловш. Спортини оагIон кулгалхочунгара грамоташ елар Еригроссийски къорача наьха юкьарлон кулгалхо-

чунна Тоаркхой Руслана, тренерашта Налганакъан Тимур, Налганакъан ТIахIира, сурдо таржамхочоа Ахтоланакъан Хасолтанна», - дийцар кепаьозонга.

Белгалду, кхетаче йистей-оалаш Белхарой Руслана ишкола дешархошта говзанч-хьехам бенна хилар.

ОБЪЯВЛЕНИЯ

Объявление о подборе кадров для замещения должностей в Управлении Федеральной службы судебных приставов по Республике Ингушетия.

Список вакантных должностей:

- начальник отделения собственной безопасности;
- начальник отделения правового обеспечения, контрольно-надзорной и разрешительной деятельности;
- младший судебный пристав по ОУПДС;
- начальник отделения - старший судебный пристав;
- судебный пристав-исполнитель.

Актуальную информацию об имеющихся вакансиях можно получить в отделении государственной службы и кадров Управления по телефону: 8(8734) 55-19-73. Документы кандидатов к предварительному рассмотрению принимаются с понедельника по пятницу с 09-00 до 18-00 по адресу: г. Магас, ул. К.Кулиева, 8, кабинет 209.

Утерянный аттестат №5798008, выданный Лицеум №1 г. Назрани в 2000 г. на имя Бековой Залины Даудовны, считать недействительным.

Утерянный аттестат №391671, выданный СОШ №4 г. Назрани в 1986 г. на имя Оздоева Ахмеда Магометовича, считать недействительным.

Утерянный аттестат, выданный СОШ с. п. Долаково в 1993 г. на имя Кулбужевой Шарит Мажитовны, считать недействительным.

Ший лоIамагIа вола латархо котваьлар кхьича хьисаперча яхье

Гьаьгенаькъан Мартина

НачIал долча Цолой Бабуле, юха а лакхача боараме гойтар ший хьамсара ГIалгIайче. Спортсмена укх наькъа котало яккхар AMC Fight Nights 125 (Латара бийсаш) яхача яхьашка. Уж дIайихьар укх деношка Соче, яхаш, дийцар «Сердало» газетата моттигерча спорта Министерствос.

Яхьий шоллагIа дакъа дIахьош, Бабуле шийца яхье-

ваьннача Юсупов Залимхана оагIув лоацаш, массехказа бийтехар. Из латар йистедаллаца хьалха хилар из, оалаш ма хиллара, ше «ГIалгIай къаман хилларах», цудухьа лоархIамеча яхьий чемпион а хилар», - аьлар хоам баьчо.

Белгалдаккха дезаш да, ГIалгIайче эггара наха дукхагIа езаш йола спорт я ший лоIаме латар. Каст-каста цох вай мехкахоша йоах майдилгаш, кхьдола совгIаташ.

ГIалгIайчен 350 совгIа сага ток лоаттаярах бартчIоагIам бергба, «Къилбаседа Кавказа россеташца»

Галой Муса

«Къилбаседа Кавказа россетий» филиала говзанчаша дIахо дIахьош ба, бокьонах доацаш ток лелаеш бола нах гучабахара болх. Из дIаболабир, карарча шера тов бетта. Iаьдалца яь чIоагIо а йоацаш, лелаеш йола ток дIахоадае лаьрхIа болх ба из.

Хьалхарча арIагIа, геттара терко тIайохийтарех я Шолжа кхале, Илдараха-ГIала, Шолже хьалхьаь керда гIишлош. Энергетикаша белгалду, ток лоаттаяра Iаьдалца баь барт а боацаш,

из къайлагIа лелаеш хилар бокьонах доагIаш доацилга. Шийгара ток хьахетта хиларо, ток чIоагIагIа хьачуозаш а, тIакхеташ а, из тIерайоалаш а моттигаш нийсIолийт, тIаккха цох шийна а наха а бала хул, цIагIара техника йохаш, цIаьхха цIи яьнна, нах бовш дукха моттигаш нийсIеннай. Говзанчаша яхар деш боацарашта, ток кIезигагIа лоаттаергья. Энергетикаша цу тайпарча 206 сага, цар из шоаш лелаеш хилар чIоагIаь ца хиларах, ток дIахоадайир.

Цъхан бетта, цу тайпара хьалаш гучадоахаш дIабихьача

балхо ший толамаш хьагойтар. Таханарча денга кхоачаш, хьайийллай 93 лицевой чот, кхьа а 263 саг бартчIоагIам баь воалаш ва кастлуш. Цу тайпара, 356 къайлагIа ток йоагаьраш тIакхийтар-аьлар «Ингушэнерго» филиала кулгалхочо БIарахой Рашида. ТIахьожам лоаттабара бола болх дIахо дIахьоргба. Ардара бетта энергетикий болх дIахохьоргба кхьича моттигашка: Наьсаре, Магасе, МагIалбике, Наьсарен, МагIалбике кхалешка.

Шоаш из болх дIахьоча юкъа, энергетикаша 184 хьаькьал дола гIирс оттабаьб наха.

Белгалду, электроэнерги лоаттаяр чIоагIдеш, хьаелла еза лицевой чот, цу гIулакха ваха веза шахьара, кхален токах долча филиала доакъошкха.

Иштта дика вIашагIбеллаб ток чуйиллара, бартчIоагIам оттабара болх. Тайп-тайпарча наькъашца хьабе йиш йолаш ба из. Масала, «Лични кабинетага гIола» цаI йолча таронех (<https://портал-тп.рф>). Иштта тIехьахьажа йиш я ший дехар мичахьа кхьаьчад, маца кхоачашдергда. 15 кВт физически наха, 150 кВт- юридическичарна ток чуйилла кийча ба цига-ра болхлой.